Helberaat Lumiste +

EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Laupäeval, 20. juulil 1974

Nr. 56)3944) 16. aastakäik

Solzhenitsõn: Olukord N. Venes HALVENEMAS

NEW YORK (VES) – Ma tean seda reaalselt oma nõuk. kogemuste põhjal, et nn. rahvusvahelise pinge vähendamise poliitika ei muuda mitte vähematki N. Liidus sisemiselt, samuti ka mitte tema rahvusvahelises olukorras. Millised on garantiid selleks, et saabub rahu? Niisuguse seisukoha avaldamisega alustas Nobeli laureaat, N. Liidu diktaatorite kliiki poolt Läände kiütiditatud kirjanik Aleksander Solzhenitsõn, vastates TV-saatja CBS esindaja Walter Cronkite küsimusele rahvusvahelise pinge vähenemisest. Tegemist oli esimese suure TV-intervjuuga, mida Nobeli-laureaat on annud pärast läände saabumist.

– Läänes isegi ei saa sellest aru, missugune hiigeltähtsus on tema survel nõuk. võimule, jatkas Solzhenitsõn. Läänes ei saa paljust üldse aru. Näiteks ei saa läänes aru sellest, et nõuk. kodanike imigreerumiseks anti luba tema survel! Läänes muretseb ainult vaba emigreerumise õiguse eest ega pööra üldse tähelepanu neile, kes peavad võitlust vabaduse eest maas eneses. Ometi on üksainus päev vaimuhaiglas paljukordselt halvem kui üle elavad need, kes käivad väljasõidu viisasid saamas.

Nendesse, kes soovivad N. Venest lahkuda, suhtub Solzhenitsõn kahesuguselt.

Need, kes tunnevad end. N. Venes võõrastena, kes tõesti tahaavad siirduda Iisraeli religioossete ja rahvuslike tunnete tõttu, neisse ta suhtub austusega. Kuid ta ei austa neid, kes

Järg lk 7

Tagasi "Maailma katuselt"

Nelja ja poole aasta eest kadus rootsi televisiooni ekraanilt populaarne meteoroloog Leo Rannaleet, kelle asjalikke, ent muhedaid ilmaennustusi kogu Rootsi eriline poolehoiuga jälgis. Leo Rannaleet läks nimeit "Maailma Katusele", kõrgmägestiku-riigi Nepali meteorooloogiajaamade võrku üles ehitama UNO rahvusvahelise meteoroloogia-organisatsiooni kutsel ja ülesandel.

Nüüd on Leo Rannaleet tagasi – juba jaanipäeval kommenteeris ta ringhäälingus ilmastiku võimalusi. Ta ei kavatse aga tagasi minna televisiooni, kuna see eritöö võtab liiga palju ajast. Ta on jälle ametis riigi hüdroloogia ja meteoroloogia asutuses ja temale on langenud pika-aja-prognooside koostamine.

Nagu Leo Rannaleet ise ütleb, on talle nüüd Himaalajast, kus nii palju tuli kõndida jalgsi ekspeditsioonidega pikkades etappides ja ööbimistega lageda taeva all, seekord küllalt. Ta on valmis aga võtma uusi ülesandeid mujal maailmas, kui neid pakutakse. (Vaata jutuajamist tänases lehes).

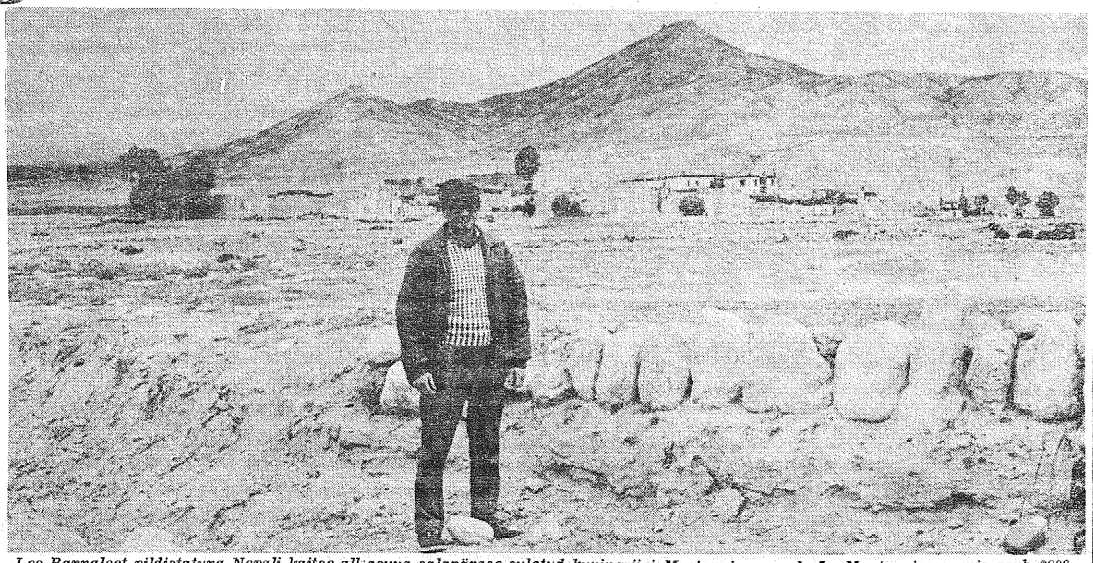

Leo Rannaleet pildistatuna Nepali kaitse all asuva salapärase suletud kuningriigi Mustangi peaasula Lo Mantangi ees, mis asub 3600 üle merepinna.

Uued kolonelid

E. Ohvitseride Kogu avalik arupärimine

Oslo-valitsuse poolt käskkirjadega 23. maist teostatud sõjaväelised ülendused, millised nüüd on teatavaks saanud vastavate dokumentide avaldamisega bülletäänis "Virgats", "Võitlejas" ja referaadina ka Eesti Päevalehes, on tekitanud reaktsiooni Eesti Ohvitseride Kogu poolt Rootsis, millise esimees kolonel Villem Saarsen pöördub avaliku arupärimisega Tõnis Kinti poole, leides, et ülendamistel ei ole kinni peetud Eesti Vabariigis sellistes ühendustes kehtinud korrast.

Eesti Ohvitseride Kogu Rootsis juhatuse esimees, kolonel KS dipl. Villem Saarsen kirjutab kirjas 11. juulist aadressiga Tõnis Kintile järgmist

"New Yorgis A. Kärsna toimetusel ilmuv "Eesti Postimees" toob 27. juunil s.a. nr. 13 (227) artikli "Ülendusi sõjameestele" milles Teie kui Peaministeri Presidendi ülesannetes oma käskkirjaga nr. 2 23. maist s.a. ja nr. 3 sama kuupäevaga olete auastmes tõstnud järgmisi isikuid:

1. Kapten Avdy Andressoni koloneliks vanusega 24. veebruarist 1974.
2. Kapten-major Verner Hans Puurandi mereväe kapteniks vanusega 24.02.1974.
3. Jalaväe kapten vabatahtliku Kaitseliidu Peastaabi ülem Elmar Lippingu kolonelleitnendaiks vanusega 1. maist 1974.
4. Jalaväe leitnant August Kulkase vabatahtliku Kaitseliidu maleva pealiku kapteniks vanusega 1. maist 1974.
5. Jalaväe kapten Villem

Järg lk 7

Ohvitseride Kogu esimees kolonel KS dipl. Villem Saarsen.

Araablastel raske müüa kallist õli

Tohutu hindade ülespressimine, mis õlirikkide poolt toimus ühenduses n.n. õlikriisiga, kipub nüüd tekitama olukorda, kus tooröli tootvatel maadel on raske kogu oma produktsiooni paigutada. Lääne tööstusamaades on õlitsisternid vahepeal täidetud viimseni kartuses uute kitsenduste ees, see omakorda on põhjustanud transportideks rakendatud laevade tonnaazhi vabanemise ja veohindade allasurumise.

Kuvalt ja Iraan on juba olnud sunnitud oma produktsiooni oksjonil välja pakkuma, kusjuures on aga ilmnenud, et ostjad ei taha maksta määratud alamäärra.

Kui Kuiveit on sunnitud oma 50.000.000 tonnist tooröliproduktsiooni müüa alla õlirikkide poolt kokku lepitud hinda, siis võib see tuua olulisi muudatusi ka teiste maade õlihindades. 60 miljonit tonni on rohkem kui Rootsi kahekordne aastatarvidus.

Liibüa, Alzheeria ja Nigeeria on juba teinud hinnaalandusi ja paistab, et rahvusvahelisel õliturul on tekkimas "ostja turg", mis omakorda võib kaasa tuua üldise õlihinna alanemise.

Õlimaad peavad investeerima ja ostma koos õliga tublisti kallinenud kaupu ning nendel on selle tõttu tekkinud vajadus müüa võimalikult palju oma õliproduktsioonist.

EPL Laupäeval, 20. juulil 1974

Küprosel

Pisiriik Küpros, paljudele eestlastelegi hästi tuntud suvitusparadiis, elab üle järjekordselt ärevaid päevi. Keset parimat puhkusaega teostas mandri-kreeka ohvitseride poolt juhtid rahvuskaart riigipöörde ja kukutas rahva poolt valitud presidendi ja peapiiskopi Makariose.

Ilmselt tema populaarust karies väitsid pöördemehed järjekindlalt raadios, et president on surnud, samal ajal kui vastasrind, Makariose-truud kreeklased ja türklasist küproslased väitsid vastupidist. Varsti esineski Makarios raadiokönega Paphose, oma kodukoha, raadiojaama kaudu, kutsudes osutama vastupanu mässulistele, kes Nicosias, maa pealinnas, seadsid ametisse 37-aastase ajaleheomaniku ja EOKA-terrostisti Nicos Sampsoni presidendina ja moodustasid valitsuse.

Olukord aga ei ole ilmselt lõlikult lahenenud mässumeeste kasuks, kuigi ilmselt näivad rollid olevat vahetatud — EOKA, organisatsioon, milline hiljuti surnud kindral Grivase juhtimisel terroriseeris Makariose-rezhiimi eesmärgiga ühendada saar Kreeka riigiga, pääses putshiga pöranda alt välja, kuna legaalne valitsus Makariosega eesotsas läks pöranda alla ja kahtlemata sealt võib kardetavaks uutele võimumeestele.

Küprose-küsimus ei ole aga kaugeltki küproslaste siseasi, kuigi sellisena püüab asja näidata Ateena-rezhiimi välisminister, kes rõhutas, et "Kreeka respekteerib Küprose suveräänsust täielikult". 600.000-elanikuga saar asub nimelt strateegiliselt suurriikide huvide ristlemiskohas. N. Liit on pikemat aega pakkunud abi ja sõprust Küprosele lootuses, et see riik ei lase oma pinnale luua Nato-baasi (kuigi saarel on inglise baas 20.000 mehega) ja veel enam, et Küpros ühel päeval annaks N. Liidu laevastikule Vahemeres sadama, mis osutub seda vajalikumaks, mida rohkem vahekorrad Egiptusega, kus praegused tugipunktid asuvad, jahenevad.

Selle tõttu on Nõukogude "kultuurihuvi" Küprosel olnud suur ja sinna saadetakse igasuguseid delegatsioone — alles kuu-paar tagasi olid näit. seal esinemas ka ühe okup. Eesti kalurikolhoosi ansamblid kui nõukogude peibupropaganda tööriistad. Ei ole siis ime, kui Moskva reageeris terava protestiga.

Iseküsimus on muidugi, kas Makarios kunagi nii kaugele oleks läinud kui venelased lootsid. Nagu egiptlaste Sadatki, on ta käitunud eeskätt võimu- ja tasakaalupoliitiliselt, et vähendada Ateena mõju Küprose asjadele.

Makarios nimelt, kes alustas nn. Enosise (Kreekaga ühinemine) pooldajana ja kindral Grivase toetajana, on ammugi oma seisukohti muutnud ja väitnud, et olukorras, kus nii palju huvisid ristlevad ja kaks rahvusgruppi tülitsevad, ei saa peale rahvusvaheliselt garanteeritud iseseisvuse muud kõne alla tulla. Kreeka ei ole nimelt mitte kunagi Küprost valitsenud, kuigi seal enamusrahvuseks on kreeklased. Saar asub selleks liiga kaugel Kreekast ja geograafiliselt on alati huvitanud nii Türgit kui ka Lähis-Idast huvitatud suurriike.

Makarios avaldas enne kukutamist kuu alguses kirja, mille ta oli saatnud Kreeka valitsusele ja milles ta süüdistab viimast Küprose asjadesse segamises ning tema mõrvamise ja kukutamise plaanides. Kirjalikku vastust ei tulnud, kuid ilmselt oli pööre omamoodi vastuseks, kuigi Ateena seda eitab. Ei saa aga unustada, et revoldi sõjalisteks juhtideks olid Kreeka valitsuse poolt Küprosele välja laenutatud ohvitserid, kelle kojukutsumist muide nõuti Makariose kirjas. Ilmselt ei saanud seda aktsepteerida Ateena valitsus ja võibolla ka mitte teised Nato maad, kes nägid Küprosele lähenevat N. Liidu ohtu.

Mis Nato-huvidesse puutub, siis ristlevad Küprosel kahe liikme, Kreeka ja Türgi huvid. Saarel elab 110.000 türklast ja saar asub geograafiliselt Türgi piirkonnas ja äsja merepõhjas avastatud õli, millele nii Kreeka kui Türgi omanikuõigust toatlevad, teeb Istanbuli huvid veel suuremaks. Ei ole siis ime, kui esimeste protesteerijate hulgas olid türklased, kes ähvardavad omapoolse invasiooniga "Küprose türklaste kaitseks". Türklased ei usu nimelt, et Makariose vastu toimunud mäss olnuks vaid küproslaste omaalgatus.

Saarel viibivad UNO-väed ülesandega hoolitseda, et kreeklased ja türklased teineteisele liiga ei teeks ja inglased, kes on rahvusvahelise kokkuleppega enda peale võtnud saare iseseisvuse garanteerimise. Järelikult on Küpros peavaluks ka inglastele, kes murega vaatavad päevale vastu, mil Küpros otsustab liituda Kreekaga. See päeva ei ole kaugel, kui revoldirezhiim ja mitte Makarios peale jääb.

Mis aga juhtub siis? See on sama plahvatuslik perspektiiv kui võimalus, et Makarios oma rezhiimi päästab saare kommunistide abiga ja nii üha suuremasse sõltuvusse satub idariikidest. Küprose praeguse parlamendi koosseisus oli 35-st valitud liikmest 9 kommunistid.

KLA

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja (ansv. utg.) Arvi Moor
Toimetus ja talitus: EESTI MAJAS Stockholmis: Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667 101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46
Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120, 631 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0, Eesti Päevaleht Förlags AB, Stockholm
Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 170:—
Termin (4 kuud) ..... kr. 62:—
Kuu ..... kr. 17:—
Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB
Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1974

Valgeranna suvekodu esimesest vahetusest. Pildil suvekodu personal, vasakult Maria Soovik, Helga Lilleste, Helmi Ojaveski, Emmi Kuldassaar, Arnold Ojari, Alma Väina, Aho Rebas, Eha Lilleberg, Liine Jögilaht ja Kaie Päts. (foto Kopler)

Kirjanik Helbemäe surnud

GERT HELBEMÄE

LONDON (EPL) — KIrjanik Gert Helbemäe suri esmaspäeval, 15. juulil kell 17 haiglas Londonis, kuhu ta viidi 10. juulil pärast rasket südameatakki.

Gert Helbemäe (end. Einborn) oli sündinud Tallinnas 10. novembril 1913. Kodumaal töötas ajakirjanduses ja ringhäälingus. Londonis oli ta Inglismaa eesti ajalehe Eesti Hääle toimetajaks. Tema loomingus on 30 kuuldemängu, rida noorsoonäidendeid, näidendeid, novellikogusid ja romaane.

Helbemäe looming käsitleb sageli vana Tallinna elu. Oli rahvusvaheliselt aktiivne Eesr ja Ekstiil-PEN-klubides ning üks keskseid inimesi Inglismaa eesti ühiskonnas.

B. Kangro intervjuu DN-ile

Dagens Nyheter avaldas intervjuu kirjanik Bernard Kangroga, mis käsitles eesti kirjanduse ilmumise ohtusattumist seoses põgenike vananemisega.

Bernard Kangro on ütelnud, et olukorda saab päästa aid riikliku abiga, mis on motiveeritud, kuna noor generatsioon on üha kasvavat huvi näidanud eesti keele omandamise vastu rootsi keele kõrval. Edasi on tutvustatud eestlaste kultuurilist aktiivsust "Tulimulla" ja Eesti Kirjanike Kooperatiivi näol. INtervjueerijaks oli Osmo Vatanen.

Eesti turistid rahutuste ajal Küprose saarel

Nende 1700 rootsi turisti hulgas, kes suvitasid Küprose saarel just riigipöörde ajal, leidus ka eestlasi, kes eelistavad oma puhkust veeta Vahemere idaosa saartel — Küprosel ja Rodosel.

Sündmuste esimeses faasis kehtis väljapääsukeeld kõigile elanikele, hiljem ainult küproslastele ja mitte turistidele — viimased võisid Famagusta rannas edasi päevitada. Tekkis vaid muresid kojusõiduga, kuna lennuväli ja ühendused välismaaga katkestati.

Rootsi välisministeerium uuris võimalusi rootslaste evakueerimiseks laevadega mõnda teise Vahemere sadamasse, kust siis lennukitega oleks toimunud edasitransport. Kõik oleneb muidugi asjade kohapealsest arengust.

Reisibürood on pakkunud Küprosele registreeritud reisijatele võimalusi sõita selle asemel Rodose saarele, kus ölikriisi järelduste tõttu on küllalt palju vabu hotellikohti.

Venelaste spioon taotleb asüüli

YOKOHAMA — Tshehhi päritoluga 28. aastane Ladislav Kubricky sai jaapani kõrgema kohtu poolt illegaalselt Jaapanisse asumise eest karistada. Talle määratud üheaastane gingimusi vanglakaristus ning ta kuulub maalt väljasaatmisele. Ladislav Kubricky tunnistas et ta saadeti Jaapani Nõukogude Liidu sploonina.

Ta andis ennast käesoleva aasta veebruaris vabatahtlikult üles, kuna ta olevat oma salakuulaja missiooni tõttu oma elu pärast kartma hakanud.

Ladislav Kubricky on andnud sisse soovialvaduse Kanada valitsusele immigrandi staatuse saamiseks. Nii kaua kui Kanada immigratsiooniministeerium tema esildist kaalub, hoitakse ta jaapani võimude valve all kergemate kuritööde vanglas.

Nõukogude Liidu saatkonna esindaja Tokios avaldas ametliku kommünikee, kus üteldakse, et Kubricky seletused nagu oleks ta Nõukogude Liidu poolt spioneerimise otstarbel Jaapani saadetud, on täielikud väljameõldised ning pahatahtlik laim.

Juhan Bersman, endine EPL kaastööline, töötab praegu ajakirjanikuna Tidning för Skaraborgs Län juures Mariestadis. Ta oli nende 20 ajakirjaniku hulgas, kes said Rootsi Ajakirjanikeliidu Lääne-Rootsi ühingu tänavuse stipendiumi.

Viija Nõmmik kihlus USA-s Las Vegase linnas Ulf Dahlbergiga. Mõlemad on Uppsalast.

KIRIKLIKE teated

EEL KIRIK

STOCKHOLM: 21/7 jääb jumalat ära. Peajumalat. 28/7 kl. 9.30 Jakobis, õp. Kopperman USA-st, orelil J. Raid, laulur.

SLITE: Siite kirikus jumalat. armulauaga 21/7 kl. 15, kyrkoherde Berner ja õp. Töldsepp, solist A. Viisimaa, laululehed.

VABAKIRIKUD

STOCKHOLM: Eesti Nelipühi kirik, Bråvallag. 11, jumalat. 21/7 kl. 11, Leevi Kiil perek. New Yorgist, lauluettek., Kristuse surma mälest. 23/7 kl. 19 palve- ja piiblit.

BORÅS: Blåbandeti saalis, Stjärnsköldsg. 5 jumalat. 21/7 kl. 10, A. Velin Torontost, solist Ellen Velin.

GÖTEBORG: Blå Bandet, Erik Dahlbergsg. 10, jumalat. 21/7 kl. 11, V. Kubja.

GÖTEBORG: Linnea kirik, Linnég. 35 jumalat. 21/7 kl. 11, H. Ahlberg.

MÖLNDAL: Frölundag. 62 piibli- ja palvet. 20/7 kl. 17, H. Ahlberg.

NORRKÖPING: Bråddg. 54, palvet. 20/7 kl. 18, jumalat. Tabernaaklis 21/7 kl. 13, H. Viikholm.

Eesti luuleõhtu Frascati raamatukogus. Puldi taga köneleb Margherita Guidacci, tema kõrval Veello Salo. Nende ühise vaevaga sai teoks eesti luuleantoloogia itaalia keeles.

OSKAR LILLENDAL

Ühe üksikvõitleja töö

Viimastel aastatel on mõnedki eestlaste kultuurilised üritused kujunenud nn. ühemehe-ettevõteteks. Pagulaselu kogemused on näidanud, et on raske suuremat huika eesti inimesi vaimustada teatavateks pidevateks üritusteks. Sellistel puhkudel ei jää muud üle, kui et algataja peab ise võtma aisad käenla alla ja tõmbama koorma liikuma ja vedama seda üksi, pealegi peamiselt alati vastumäge.

Üks selline tüüp-ettevõte on kirjastus "Maarjamaa" Roomas, Frascatis. Selle taga seisab usuteadlane Vello Salo kes on algataja, toimetaja, samaaegselt ärijuht, reklaamsheff, levitaja, kirjastuse sekretär ja ideeskaut. "Maarjamaa" taskuraamatu sarjas on seni ilmunud neli ofsett-trükitehnikas teost: B. Pascali "Mõtted", A. Possevino "Kiri Mantova hertsoginnale" (Lettera alla Duchessa di Mantova), H. Salu "Eesti vanem kirjatus" ja s.a. juuni algul ilmunud Heinrich Stahli esimene eestikeele grammatika faksiimiletrükis "Anführung zu der estnischen Sprach." Teosed on kujunenud väärtuslikuks lisandiks mele üldisele kirjavarale ning on eriliselt kõrget hinnet pälvinud bibliofiilide poolt.

Kirjastus "Maarjamaa" pole ühemehe-ettevõttena ka mitte ühepäeva üritus, vaid kirjastusel on ka oma tulevikuplaanid ja kindel tegevuskava. Järjekorras tuleb avaldamisele luuletaja-usuteadlase Uku Masingu seniavaldamata luuletuste kogumik. Masing arreteeriti TArtus N. Liidu esimese okupatsiooni ajal.

Ta oli usuteadlane Tartu ülikooli juures ja tuntud sügavmõttelise luuletajana, kelle kunstiline ja poeetiline ütlus on erinenud tugevasti kanoniseeritud luuletajate omadest. NKVD nomenklatuuri kohaselt peavad ju ka usuteadlased ja vaimulikud ühel või teisel viisil kuuluma lõkvideerimisele.

Pärast pikki ja kannatusrohkeid aastaid Siberi orjalaagrites pääses Uku Masing jälle kodumaale. Kuid tööd temasugusele okupatsioonivõimud ei võimaldanud ja Uku Masing on end toitnud juhutöödest saadud nappide rubladega. Kehaliselt on ta palju kannatanud, kuid ta vaim on jäänud erksaks, ta mõte tungib endiselt sügavale ja on lahendunud küpsesse luulevormi.

Kommunistlik rezhiim pole huvitatud Uku Masingu loomingu kirjastamisest ja sellepärast on Masingu looming jäänud käsikirjadesse, millest ta luule sõbrad on teinud ärakirju, mis tänapäeval liiguvad kodumaal põranda all. Üks sellistest käsikirjalistest paljundustest on leidnud tee ka vabasse maailma ja see ilmub sügishooajal "Maarjamaa" kirjastusel.

Kommunistlik suurvõim N. Liit teostab teadlikku ja kaugeleulatuvalt plaanitsetult väikerahvaste hävitamist suur-vene hegemoonia saavutamiseks nii Euroopas kui ka Aasia. Ühest küljest vene rahva üleujutusega, teiselt poolt hävitamisele määratud rahvaste kultuuriline lämmatamisega.

Rahvusliku kultuuri selsundist tähtsate ja väljalike teoste avaldamiseks ei anta luba ega paberit, rahvaste elus esinenud tähissündmused vaigitakse surnuks või antakse sündmuste kulgmelle vastupidine mõte (kommunistliku ajaloodialektika kohaselt), põlised administratiivsed sätted hävitatakse — talud, külad, vallad, kihelkonnad ja maakonnad kaotatakse ja asendatakse külanõukogude, rajoonide, side-jaoskondade ja kommunismipäraste nimedega ja kolhoosidega.

Uued sugupõlved ei kuule enam vanu nimesid, unustavad need ja nii kaob igine traditsioon. Sellise administratiivse korra hävitamisega on kommunistide poolt määratud kadumisele ka muistse päriloluga kohanimed, talude-külademõisate jne nimed. Nende nimede kadumisega võetakse rahvalt ka tema ajalugu, sest iga kohanimega on seotud ka teatud sündmus ja teatavad inimesed, teatav kultuuriline või rahvuslik traditsioon.

Et tulevikule päästa seda osa mele rahva ajaloost, on "Maarjamaa" asunud Eesti kohanimede antoloogia väljaandmisele. Suur osa ettevalmistavast töõst on juba tehtud ja lähemal ajal asutakse Pärnumaa kohanimede antoloogiaosa koostamisele. Pärnumaa osas esineb veellünki ja sellepärast palub kirjastus (aadress: Kirjastus"Maarjamaa", Vello Salo, Piazza Vardesca 7, 1-00044, Frascati, Italia) Pärnumaa inimesi appi tulla ja tälendada Pärnumaa osa omapoolsete lisanditega. Asutagu kohe pärast selle üleskutse teatavakssaamist kodukoha kohanimede kirjapanekuga!

Eeloleva aasta kirjastuskavasse on määratud ka (võimalikult) täinusliku Välis-Eesti 1944—1974 ilmunud perioodika kirjastamine. Seda ei vaja mitte üksi eesti tänapäev, vaid erilisel just järgnevate sugupõlvede uurijad.

Sellest kõigest jutustas Vello Salo ühes Münsteri hubases gasthausis, kuhu pärast ülikoolikirikus peetud vaimulikku kontserti oli kogunenud hulgaliselt eestiasi lõunatama.

Ulatuslikult on Vello Salo tegelnud ka eesti keele ja eesti luule tutvustamisega itaallastele. Itaaliakeelse eesti luule antoloogia väljaandmisele on järgnenud rida eesti luule-õhtuid. Bologna ülikooli soome-ugri seminari juhataja prof. Capacchi algatusel ja kutsel esines V.S. Parmas ja Milanos ja Macirati ülikooli juures — ja ka tõlkija juures kodus Frascatis.

Eestis luulet on ette kantud kahel puhul ringhäälingus. Pidulikum eesti luule tutvustamise õhtutest toimus Firenzes Palazzo Vecchis.

Eesti luule antoologiat on levitatud itaallastele — inimestele, kes sellest tõsiselt on olnud huvitatud ja kes seda ka loevad — üle 1000 eksemplari, tänu eesti inimeste ja organisatsioonide sõbralikule materjaalsele toetusele.

Selle teose levitamisega oleme eestlastele võitnud palju sõpru ja meie oleme võinud itaallastele meie luulekultuuri tutvustamise kõrval tutvustada ka mele eksistentsi probleeme ja eesti rahva kallal teostatava N. Liidu okupatsiooni ja selle vägivalla avaldusi, lõpetab Vello Salo.

Agronoomid viibisid ekskursioonil Soomes

Juuli algul toimus Eesti Agronoomide Seltsi Rootsis järjekordselt suurem ekskursioon Soome. See oli mõeldud tänapäeva Soomega tutvunemiseks, endiste sõpruse- ja hõimusidemete värskendamiseks ning uute sidemete sõlmimiseks. Kolmepäevalise kestvusega põhjalikult ette valmistatud, osaliselt turismitoonitusega programm viidi läbi ettenähtud korras.

Ekskursioon algas neljapäeval, 4. juulil Helsingi Lõuna-sadamas, kohe pärast Stockholm—Helsingi linnilaeva saabumist, millega suurem osa osavõtjaid kohale tuli.

Väljasõitu juhtis Soome seemnekontrolli austuse juhataja, kaasmaalane professor Leo Yllö. Tema asjalik ja rikkalik informatsioon kogu sõidu vältel läbitud paikade kohta oli imponeeriv.

Savonlinnas ootas osavõtjaid meeldiv üllatus: vaevalt oli buss hotelli ees peatunud kui reisiseltskonda ilmus agronoomidele juba varematest aegadest tuttav hõimutegelane, naisagronoom ja tegelik talupidaja. Ta oli oma ligemale seda kilomeetrit eemalasuvas talus heinateo pooleli jätnud, et oma endisi sõpru taas kohata.

Nimetatud soome daam kõneles järjekindlalt eesti keelt, mis oli asjasse mittepühendatuile suureks üllatuseks. Ta töi kingitusena kaasa ühe vana Savo talu laterna.

Teise päeva programm kujunes tihedaks. Reisijuhtidel oli tegemist ajatabelist kinnipidamisega, sest ettenähtud marrsruut oli umbes 600 km.

Võib mainida, et Mikkeli läheduses külastati Lõuna-Savo põllumajanduse-alanduse katsejaama. Suurimaks huviobjektiks ostusid katsed mesimarjaga. Nimelt uuritakse selle omapärase metsamarja kultuuris kasvatamise võimalusi ja selle kasvutingimusi.

Mesimarja liköör on teatavasti Soome üks populaarsemaid eksportkaupu. Vast mitte nii palju kvantitatiivselt võttes kui PR-seisukohalt vaadatuna.

Samal õhtul toimus Lohjal vastuvõtt, millle oli korraldanud soome agronoomide ühing, selle sekretäri ja büroojuhataja Reino Korpijaakko talus. Vastuvõtt oli enam kui südamlik. Tutvuneti talu maadega, einetati ja lauldi ühislaule.

Lahkumisel andis agronoomide seltsi esimees dr. Kivimäe hõimukolleegidele üle paki kirjandust, mis sisaldas eesti agronoomide poolt Rootsis kirjutatud doktoritöid paigutamiseks Soome agronoomide raamatukogusse.

Helsingisse jõuti alles hilisõhtul.

Kolmas päev oli lühema programmiga. Osa seltskonnast kasutas hommikupoolset päeva linnaga tutvunemiseks ja kaupluste külastamiseks, teine osa võttis osa ametlikust programmist.

Toimus käik Malmi kalmistule, kus puhkab rida eesti mehi, kes langesid viimases sõjas Soome poolel. Langenute kalmudele asetati lilli ja neid mälestati vastava sõnavõtuga Aksel Marga poolt.

Samuti külastati Hietaniemi kalmistut, kus asetati lilli agronoomide seltsi auliikme ja hõimutegelase professor Otto Valle hauale.

Väiksem grupp asjahuvilisi külastas veel Soome seemnekontrolli asutuse katsepõlde Viikis prof. Yllö lahkel ja asjatundlikul juhtimisel.

Meeldiva meeleolulise lisa igati õnnestunud reisile andsid kaasa sõitnud mitte-agronoomid. Mikkelis või Lahtis peatudes oli üks neist leidnud ühest turismikauplusest kasetohust karjapasuna. Niisugune, milliseid soome karkapoisid vanasti kasutasid karja kokkukutsumiseks.

Pasuna andis agronoomide seltsi esimehele üle William Muld, mälestusena ilusast reisist. Samuti avaldas ta soovi, et kui agronoomid taas mõne ekskursiooni korraldavad, siis puhugu nad reisijate kokkukutsumiseks pasunat.

Jääme ootama selle pasuna kutsuvat häält!

KaVas

• Eksamid

Uppsala ülikooli humanistlikus fakulteedis sooritas fil. kand. eksamid **Katrin Paabo** Uppsalast.

Sama ülikooli lõpetas 1969 a. määruse alusel fil.kand. eksamiga Enn Säinas Uppsalast. Fil.mag eksamid sooritas **Erik Rebane**, Uppsala.

Cincinnati ülikooli lõpetas BS kraadiga kreemia alal **Tõnu Lõhumssaar**, kes jtakab õpinguid magistri kraadi saamiseks.

Connecticuti ülikooli lõpetas BA kraadiga **Tiia Fuchs-Kilian.**

Adelaide ülikooli Austraalias lõpetas BE kraadiga **Peeter K. Muttik**, kes töötab Canberras Austraalia riikliku ülikooli juures.

Sydneys, Austraalias lõpetas Maquarie ülikooli BA kraadiga **Tiina Saar**, kes samaaegselt lõpetas õpetajate kolledzhi.

Massachusettsi Tehnoloogia Instituudi USA s lõpetas keemalainsenerina **Eric M. Suuberg** BS ja MS kraadidega. Ta jatkab õpinguid doktorikraadi saavutamiseks.

Vennastus idariigi esindajaga

TORONTO (ME) — Ottawas lööb lained ühe seni nimeliselt selgitamata kommunistliku maa ohvitseri viibimine Ottawa ohvitseride kasiinos, kus ta Kanada ohvitseridega koos jõi ja vahetas mõtteid sõjaliste küsimuste üle ning sai lähemat informatsiooni Kanada sõjaväest ja sõjalistest küsimustest.

OOtamata ja kutsumata külaline aga kadus enne, kui suudeti tema isik kindlaks teha. Ottawas on Poola, Tshehhi, Rumeenia ja vene sõjaväelised esindajad ja seni ei teata, kes neist kasiinosse tungis. On tehtud range korraldus, et Kanada ohvitserid ei tohi edaspidi vennastada Varssavi pakti riikide ohvitseridega ega nendega koos alkohoolsed jooke tarvitada.

Soomepoiste kohtumine Münsteris. Vasakul Vabadussõja veteran ja üks esimesi eesti vabatahtlikke Soome Talvesõjas, samuti suvesõjas, August Nirgi, kellele anti üle soomepoiste teenetevimpel. Pildil keskel Helmi Nirgi-Puusepp ja paremal Uno Saag. (Foto Põldmaa).

Suurajalooline pommi plahvatus 30. a. eest

Kolmekümne aasta eest – 20 juulil 1944 – sõitis obersti Klaus Philip Schenk von Stauffenberg (Tuneesias saadud vigastuste tõttu ühekäeline ja peaaegu pime) Hitleri Ida-Preisimaal asuvasse peakorterisse portfelliga, milles oli muu hulgas segstitkuga pomm. Tal õnnestus kontrollist läbi minna ja asetada portfell pommiga laua alla, millel Hitler koos oma kindralstaabi ohvitseridega uurisid sõjakaarte. Stauffenberg valetas, et ta peab telefoneerima ja läks välja. Pomm plahvatas, Hitler sai vigastada kuid jäi elu. "Juhi" tavaline õnn oli ta elu päästnud.

Koosolek ei toimunud maa all asuvas betoonpunkris, kus pommi jõud oleks olnud mitmekordne, vaid maapealses puubarakis. Üks ohvitseridest, kellele laua all seisev portfell ette jäi, tõstis selle teiselepoole massiivsetlauajalgaja sai ise surma, aga päästis oma teadmata Hitleri elu.

Stauffenberg nägi plahvatust, mis purustas baraki ja uskuuskus, et Hitler on surnud. Ta teatas sellest kohe Berliini teistele vandeseltslastele, kes olid enamikus kõrgemad aadliisoost sõjaväelased. Kuid need ohvitserid ei tegutsenud küllaldase energiaga – eriti pärast seda, kui nad kuulda said, et Hitler on elus. Mõned kindralid katsusid viimasel hetkel oma nahka päästa ja jooksid natside poole üle – mis neid hiljem hukkamisest ei päästnud.

Atentaadikatse Hitleri vastu polnud esimene, aga alati pääses mõrvatav nagu ime läbi, osalt selle tõttu, et Hitler armastas oma programmi alati muuta. Esimene katse, mille teostas üsler Georg Elser ihuüksinda Müncheni Bürgerbräukeldris Münchenis 8. novembril 1939, ebaõnnestus selle tõttu, et Hitleri kõne oma vanadele võitluskaaslastele kestis tavalise poolteise tunni asemele ainult kolmveerand tundi. Hitler ja Himmler ei uskunud ilalgi, et atentaat oli ühe mehe tegu – süü katsuti ajada inglise vastuluurele.

Ajaloolased on arvamisel, et 20. juuli riigipöörde katse oleks siiski võinud õnnestuda, hoolimata Hitleri eluljäämisest, kui kaks "detaili" oleks olnud teisiti. Mässunõu üks kõrgemaid osavõtjaid populaarne ja kuulus marssal Erwin Rommel, sai kolm päeva varem õhurünnakul raskesti haavata. Rommeli energilisel juhtimisel oleks mässukatse kulg olnud teine. Mässajate õnnetuseks viibis Berliinis propagandaminister Joseph Goebbels, natsistide juhtidest kõige intelligentsem. Goebbels võttis kohe juhtimise oma kätte ja mõne tunniga olid kõhklevad ohvitserid kaotanud algatuse. Võim läks tagasi SS- ja truude sõjaväelaste kätte.

Kindral Fromm laskis maha Stauffenbergi koos paari teise aktiivse ohvitseriga ja päästis julge atentaatori Hitleri kättemaksu kõige jälgimast osast – piinamisest ja alandamisest. Hitleri kättemaks, mida teostati Himmleri ja tema sS juhtumisel, oli verine ja sadistlik. Endise kaprali kompleksid aadlisoost ohvitserkonna vastu leidsid nüüd rahuldust. On arvestatud, et umbes 7000 inimest arreteeriti ja umbes 5000 neist mõrvati ilma kohtuotseta.

Tähtsamatele vandeseltslastele korraldati kohtuprotsesse, kus peakohtunikuks oli fanaatiline natsist Roland Freisler (endine kommunist). Tema karjäärile tegi lõpu lääneliitlaste pommirünnak 3 veebruaril 1945.

Hitler oma punkriseltskonnas sõja lõpul — kiiresti vananenud ja kokku vajunud. Temast paremal kindral Burgdorf ja selle taga isiklik teener Linge — Hitleri seljataga tema adjutant Günsche.

Surmamõistetud hukati peenikese traadiga poomise läbi, mõned riputati kaela pidi üles lihakonksude otsa. Hukatute hulgas olid Saksa sõjalise vastuluure endine juht, salapärane admiral Canaris, marssal Witzleben, kindralid Höpner, von Haase ja Stieff. Oma haavadest vaevalt paranenud marssal Rommel sunniti mürki võtma ja maeti suurte austusvaldustega. Hitler ei julgenud tunnustada, et Saksa sõjaväe populaarseim marssal oli mässuliste hulgas. Enesemõrva sooritasid veel paljud kõrgemad sõjaväelased.

Peale mässukatset Hitlerit kohanud tunnistavad, et atentaadikatse oli ta täiesti tasakaalust välja löönud. Seni varjatult küdenud umbusk kõrgemate sõjaväelaste vastu tuli ilmsiks ja võttis sõja viimastel kuudel tõlesti groteskseid vormid. sS-terror sõjaväes ja tagalas suurenes, kuigi pidi selge olema, et sõda oli kaotatud.

Mässukatse üksikasjad on selgunud alles peale Saksamaa kaotust. 1944. aasta suvel said sakslased ainult teada, et Juhile on teostatud nurjunud atentaat. Lisaandmeid saadi lääneliitlaste raadiosaadete kaudu, kuid need andmed olid üksteisele vastukäivad ja suuremalt osalt ekslikud.

Mida oleks tõhendanud mässukatse õnnestumine? Arvamised selle kohta lähevad lahku. NÄib, et sõjaväelastel ja nendega liitunud üksikutel poliitikutel polnud selget ega läbitöötatud programmi. Kavatseti pöörduda lääneliitlaste poole rahupakkumisega. Teiste andmete järgi olevat tahetud koguni teha enneköike separaatrahu Nõukogude Liiduga.

Tõenäoline on, et uued valitsejad oleksid oma väed okupeeritud maadelt tagasi SAksamaale tõmmanud, et oma rahupüüdetele anda reaalsemat nägu. Sel juhul oleks meie kodumaa langenud punaarmee kätte 1–2 kuud varem. Sellega seoses oleksid põgenemise võimalused olnud hoopis väiksemad. Põgenemisteee Saksamaale oleks võib-olla olnud tõlesti suletud . . .

Need on muidugi kõik ainult oletused. Ajalugu on näidanud, et sakslased on halvad "mässumehed". Saksa sõjaväe juhtkond oli end korduvalt lasknud Hitleril petta ja kaotanud tegelikul võimu. Ka see hilinenud ja üsna amatöörlik mässukatse ei aidanud tehtud vigu parandada. Poliitiline mõtlemine pole olnud saksa sõjaväelaste vooruseks.

AI

Venelased on Eestis peremehed

MALMÖ (EPL) – Suur Malmö päevaleht Sydsvenska Dagbladet avaldas 6. juuli numbris oma "idag" rubriigis 6-veeruse ülevaate võimuvahekordadest praeguses Eestis, kus autor Alex Miilts Eesti okupatsioonivalitsuse tipp-isikuid vaadeldes naelutab kinni, et kõigil olulisimail võtmepositsioonidel on venelased ja Venemaa-eestlased. Artikli pealkirjaks ongi: "Venelased, mitte eestlased, omavad tähtsaimad kohad".

RAADIOSAATJA "OLE VALMIS!"

JAMBOREE ON THE AIR

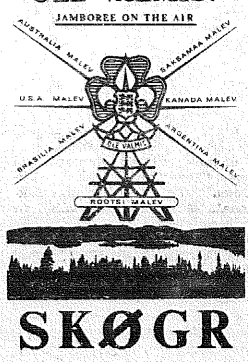

SKØGR

• Balder Jaan

EI OLE RUUMI

Ah et kuidas jaanipäev läks. Üks tuttav kutsus mu enda poole külla. Ma ei olenud varem ta juures käinud. Nüüd oli huvitav ta elamist vaadata. Ilus elamine. Oma majas. Suur aed suubus otse metsa, nii et seal küljes tal naabreid ei olnud. Tõlesti omaette. Tänu sellele oligi mu tuttav mõttele tulnud, et teeme aina jaanituld. Teisi elanikke see pabinasse ei aja, nii et ei ole karta, et mõni narr kutsub politsei või tuletõrje välja.

Küllalisi oli suur hulk. Istusime lökke ümber, praadisime vorste, sõime ja jõime. Laulsime ka. Kus sa ilma selleta saad. Tore meeleolu oli. Sõdemeid tuiskas pimedusse, seda oli ilus vaadata.

Minu pähe tuli äkki üks mõttesõde. Ma ütlesin pidüperemehele:

"Kuule, Johannes, sa kurtsid kord, et riiulitel ei ole enam ruumi, sellepärast ei saa enam eesti raamatuid osta."

"See on õige," vastas Johannes.

"Küllap ta on. " olin ma nõus. "Ma olen seda ka mitme teise suust kuulnud, nii et see peab õige olema. Üldine häda. Kuidas seda asja parandada?"

"Kuidas?"

"Toome sõlega raamatuid välja ja viskame lökkesse."

"Ah-ah-ah!"

Teised ajasid ka kõrvad kikki. Marie, Johannese naise, ütles:

"Eesti mehed võtavad viina, aga ega nad sellepärast aru kaota."

"Ei kaota," olin ma nõus. "Mõistust tuleb koguni juurde, häid mõtteid. . ."

"Ma pole veel kuulnud, et raamatute põletamine oleks hea idee," sähvas Marie.

"Hirmus tegu muidugi, aga. . ."

"Barbaarne tegu," hüüdis Marie. "Me ei oleks uskunud, et teie niisugune raamatute vaenlane olete."

"Ma olen sõber," vastasin ma.

"Saage aru, et see hirmus tegu oleks õõlis ohvritoomine eestluse altarile."

"Mis? EEsti raamatute hävitamine oleks. . .?

"Oleks eluvõimaluse loomine eesti raamatuile," vastasin ma. "Ruumipuuduse pärast riiuleil kipub ju see võimalus kaduma. Meie ei tohi seda lasta sündida! Peame ruumi tegema! Eluruumi! Võime tänu õhtul aluse panna ühele toredale traditsioonile."

"Raamatuttepõletamisele?"

"Jah, raamatutepõletamisele, et meie vaba vaimu tuli võiks edasi leegitseda."

Mu sõnades oli vist tuld, igatahes mitu meest kargas mu kampa, et õige jutt. Teeme tiki ära. Ma ütlesin:

"Anname head eeskuju kõikidele nendele, kes on hädas, kes kurdavad, et raamaturiiuleil ei ole enam ruumi. Siin on lahendus! Kui meie iga aasta jaanipäeviti raamatuid põletame, mis on küll hirmus asi, aga kangelaslik tegu, siis see hädaldamine kaob, et ei ole enam ruumi. . ."

Paar meest kargas jalule.

"Mis seal nii palju rääkida. Asi on küllalt selge. Noh, lähme ja toome välja, iga mees suure kamalutäie. . ."

"Ärge ikka minge!" hüüdis Marie ja asus sõjakalt trepil kaitsepoiststoonile. "Teie olete hulluks läinud!"

Teda vaadates tundsin ma suurt siimpaatiat ta vastu, sest näha üht naist ihu ja hingega eesti raamatu kaitseks välja atumas, see mõjub liigutavalt. Aga mehed, mu mõttekaaslased, haarasid tal käest kinni ja heitsid ta nagu takukoonla teelt kõrvale. Seda suure naeru ja lärmiga. Siis tormasime majja. Nagu üks hirmus rõõvliband või jõuk. Aga meie olime hea asja eest väljas.

Käisime kõik toad läbi. Siis läksime alla keldrikorrusele. Seal hakkas meile silma, et Johannes on kange mestermees. Ta ise oli ehitanud sinna toreda baariruumi. Hiiglama mugav istuda. Jälmegi siis sinna istuma. Jätkasime napsutamist seal.

Raamatud jäid põletamata. Meie ei leidnud niisuguseid riiuleid, kus ei ole enam ruumi. Igal pool oli palju ruumi riiulite jaoks. . . Kui nende järele peaks vajadus tekkima.

Proosit!

Terroristide tagauks: Dublini-saatkond

LONDON (EPL) – Kui möödunud sügisel Eire (iiri vabariigi ametlik nimi) valitsus avaldas valmisolekut diplomaatliiste sidemete loomiseks N. Liiduga, mis senini puudusid, hakkas venelastel kiire ja nüüd on suhted jalule seadmisel. Eire saadikuks Moskvasse nimetatakse vene keelt valdav filosoof Edward Brennen. Vene esinduse ümber Dublinis valitseb aga veel salapärasus.

Kuuldub nimelt, et venelases tahavad Dublini saata palju suuremat saatkonda kui iirlased saadavad Moskvasse. Inglased kardavad, et osa nendest spioondiplomaa idest, kes varem tegutsesid Londonis N. Liidu saatkonnas ja briti või võimude poolt välja saadeti, nüüd oma tegevust jätkavad naabermaal, kust neil on kerge kontrollimatult pääseda Inglismaale, sest liiklus on vaba.

Samal ajal kardetakse, et uus saatkond on tagauksena ka Põhja-Iirimaa terroristidele, kes juba varem on relvi saanud rannikule salaja lähenenud kalalaevadelt.

IRA-terroristidelt Põhja-Iiris (Ulster) on langenud ajajooksul Briti üksuste valdusse hulgaliselt mitmesuguseid tulirelvi rakettmiinide tulistusseadmeid, laskemoona ja muud lahingvarustust, mis kannavad vene ja tshehhi keelseid valmistusmärke ja tunnusnimesid. Nende relvade päritolu ja Nõuk. Liidu relvatõõstuste terasesegu koostis on juba aastate eest selgeks tehtud. (EPL/KP)

———

Eestis suri 9. juunil Johannes Ulpmann, sünd. 6. septembril 1887 Käina vallas Hiiumaal.

Baltimores USA-s suri 22. juunil kapten Jakob Vaska, sünd. 24. veebruaril 1891 Andjas.

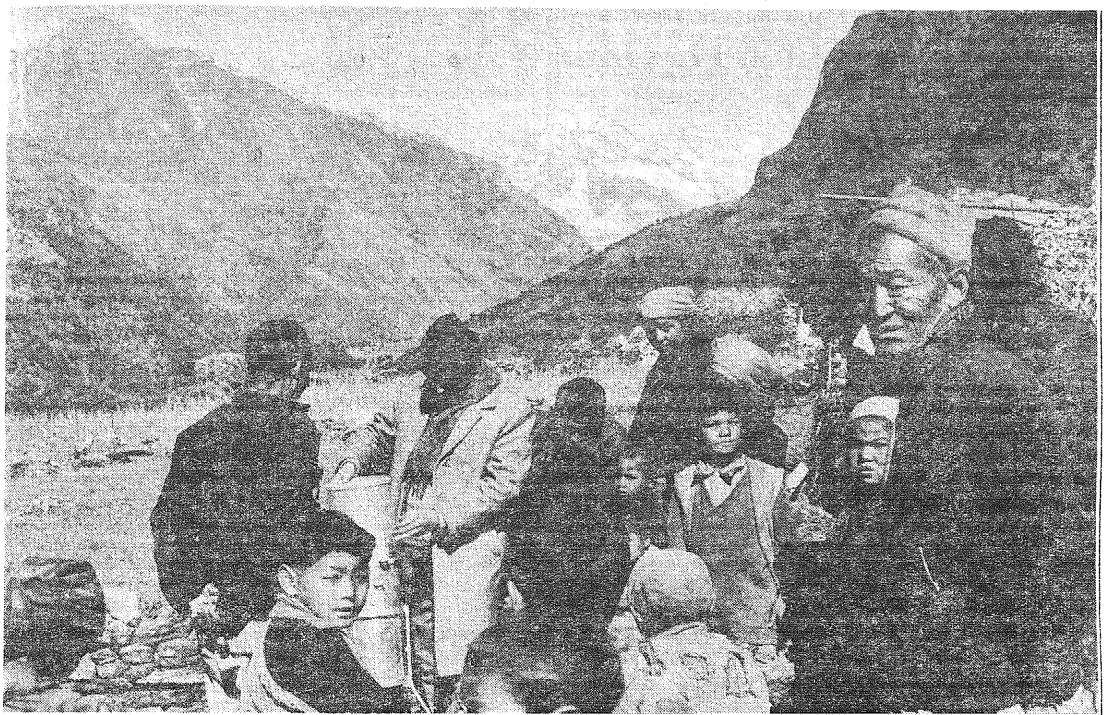

Kohalik elanikkond uudishimutseb käiku lastud ilmastikujaama Himaalaja kõrgeima tipu Mount Everesti lähedal.

Leo Rannaleet on tagasi kodus "Maailma katuselt"

Rootsis on mõnda aega tagasi meteoroloog fil.lic. Leo Rannaleet, kes UNO ülesandel viibis neli ja pool aastat Nepaali kuningriigis Himalaja lähistel. Seal ehitas ta üles ilmastikujamaade võrgu hoolimata vägagi primitiivseist kohapläässetest oludest. Nüüd töötab ta jällegi Rootsi Riiklikus Ilmastiku jaamas, kus tema eriülesandeks on viie nädalapäeva prognoosid. Eestlasest eriteadlane sai üldtuntuks rootsi televisioonis päevauudiste saateis ilmastikku ennustades 1960-ndate aastate alul.

Kohtan eksootilisse kikkhabemesse kasvanud rändurit Maailma Katuselt (ka nõnda võib Himalajat nimetada) tema töökohal Fridhemsplani lähedal. Ta on tunduvalt kõhnemaks jäänud, ta nägu näib kõrgmägede karedas kliimas hästi päevitunud ja nagu veidi ära pargitud välja. Leol on omaette ruumikas kabinett, kus ta ilmastiku kaartide kõverate ja numbrite rägastikust meile välja loeb suveilma kohe viie päeva peale ette. Just nagu tellimuse peale hakkab sadama äikesevihma, mis on ju sobiv taust intervjuuks ilmastiku eriteadlasega. Unustan aga küsida, kas see äikesevihm ikka prognoosis oli ette nähtud!

Rannaleedi peakorteriks Nepaalis oli pealinn Katmandu, kust ta kandjate ja kaastööliste saatel tegi pikki reise, mille sihiks oli ilmastikujaamade püstitamine. Üks jaam ehitati 3.700 meetri kõrgusele Syangbochesse, mis asub peaaegu poole teel Mount Everesti, maailma kõrgeima mäe — pärismaalaste keeles Tschomolungmaks, "Mägede Jumalaemaks" hüütud — tippu.

Uhe huvitavama matka tegin möödunud aasta septembris, jutustab Leo Rannaleet. "Sõitsin dzhiipiga Katmandust Pokharasse lääne sunnas. Seal läksin kahe mäehiiglase, Dhaulagiri ja Annapurna, mis on kumbki on 8.000 meetrit kõrged, vahelisest kitsusest neija päeva jooksul läbi. Sattusin niiöelda teisele poole Himalajat asuvasse Mustangi piirkonda. Sete on poolautonoomne riik,mis on liidus Nepaaliga. Neil on isegi oma kuningas. Muidu aga olud väga primitiivsed. Ei ole haiglaid, ega raadiosaatejaama. See on ka keelatud piirkond välismaalastele, kuhu saab ainult eriloaga. Esimene välismaalne käis seal 1952, hiljem ainult mõned üksikud valitsuse külalised. Maastik ja inimesed on niisugused, mida väga vähesed läänemaailma inimesed üldse on näinud. Olin seal esimene eestlane.

"Mustangis asuvad ka endised Tiibeti armee osad,kes omal ajal hiinlaste eest koos Dalai-Laamaga põgenesid. Nad on sinna jäänudki, on ohtlikud sõjakad sellid, kes ka röövimisest elatuvad. Neid katsutakse aga mujale ümber asustada. Teatud piirkonnas keeldusid ka minu neli kandjat edasi nimemast. Siis läksin eeslitega edasi koos meteoroloogiks väljaõpetatud tõlgiga. Tiibeti kõrgmaa on ainult liiv ja kivi. Öösiti magasime pärismaalaste majades või laama kloostrites.

Toiduks oli meil peamiselt riis, lillkapsas, liha äärmiselt vähe, see on seal kallis. KUna tuli kaasa võtta palju tööriistu instrumente ja arstirohte ei saanud me endid konservidega koormata. Penitsillin ja muu antibiootika on väga tähtsad. Välja sõites Katmandust kaalusin 67 kilo, viie nädala pärast tagasi pöördudes olin oma 9 kilo kergem. Olin jala matkanud 450 kilomeetrit.

"Kohalikku viina saime ka, see on kas riisist või kartulist. Esimese ilmastikujaama ehitasime Mustangis igatahes valmis. Raske oli aga leida vaatlejat, kes valdaks nepaali keelt ja nende numbreid. Mustangis kõnelevad inimesed hoopis teist tiibeti murrakut. Lõpuks sain siiski ühe inimese. Vaatluste rapordid võtavad vähemalt kuu aega Katmandusse pärale jõudmiseks. Sealselt eluolu on üldiselt raske eurooplastele arusaadavaks teha. Ajas tuleb tugevasti tagasi minna.

Küsimusele, kuidas Leo Rannaleet UNO teenistusse sattus, jutustab ta, et World Meteorological Organization — üks Ühendatud rahvaste haru-organisatsioone — peakorteriga Genfis, annab välja bülletääni. Seal on välja kuulutatud töökohad, mis kuuluvad nn. "United Nations Development Program" skeemi alla. Soovivaldustest valitakse kolm sobivamat kandidaati välja ja saadetakse vastavale riigile, kes just nimetatud eksperte vajab. Kui ükski kolmest ei sobi, saadetakse uued paberid. Kuna Rootsi on neutraalne riik, on tema eriteadlased eriti Nepaalis teretulnud. Rootsi on ka rahaandmise poolest arengumaade abistamisprogrammidele teisel kohal.

"Kui mõni uus võimalus tuleb, lähen kindlasti jälle, " lisab Leo. Rohkem kui viis aastat järgimööda ei saa aga Rootsist töökohalt välisteenistuses eemal olla. Meteoroloogiks on ta saanud "juhuslikult". Pärast Sigtuna eesti gümnaasiumi lõpetamist õppis ta Uppsalas matemaatikat ja sattus üliõpilasena suveks meteoroloogia instituuti tööle. Uus ala hakkas niivõrd huvitama, et suunaski kõik õpingud meteoroloogia peale, kuni fil.lic-kraadini välja. Kümme aastat tagasi oli seitse kuud stipendiumiga Washingtonis, sealses meteoroloogilises tsentrumis.

"Kas sa ei seletaks tavalisele inimesele natukene lähemalt seda ilma ennustamise kunsti? See paistab võhikule nii müstiline olevat.

"Maailm on jagatud meteoroloogilisteks tsentrumiteks ja regioonideks. Tsentrumid on Washingtonis, Moskvas ja Melbournes. On olemas mitmed Euroopa keskused. Skandinaavia saab oma andmed Offenbachist, Lääne-Saksamaalt. Kõigi keskuste vahel on tihe koostöö, mis katkeks sõja nuhul, sest ilmastik on siis suurim saladus. Rootsis on üle 200-a jaama, millest 50 annavad raporte iga tund. USA-s tehakse kõigis jaamades vaatlusi iga tund elukutseliste meteoroologide poolt, aga seal poole võrk nii tihe. Rootsis on lõviosa raportööre kas põllumehed või õpetajad maakolgastes, kellele see amet on lisateenistus.

"Kogu maailma vaatlused on ühtemoodi vastavas koodis, mida iga meteoroloog oskab lugeda. Need on numbrikoodi, viie numbriga igas grupis. NÄiteks 02 tähendab Rootsit, 077 selle järel tähendab ilmastikujaama asukohta, Stockholm-Bromma. Täispilvitus numbrikoodis on 81805. Suure osa tööst teevad nüüd muidugi raalid. Aga kohapelased vaatlejad on suures enamuses ikka veel inimesed, sest vähe on maailmas automaatseid ilmastikujaamu. Rootsis salvestab issejooksvaid andmeid Televerketi suur raalikeskus, mille "ajus" andmed teatud kellaajani säilitatakse. Kolmetunnilised vaatlused kantakse masinate abil kaardile üle. Masin tõmbab kõverarid, paneb numbrid ja tähed õigetesse kohtadesse. On olemas eriline teleprinter, nn. "reakirjutaja", mis töötab erilise numbrisüsteemi abil. Loomulikult ei saa raalid inimest veel asendada, need teevad algprognoosi, iga meteoroloog oma kogemuste ja teadmiste põhjal parandab ja täiendab. Nii toimub ennustamine koostöös masinatega, aga inimest läheb veel kaua vaja.

"Sa said omal ajal TV-s väga populaarseks kui võhikulle kõige selgemini ilmastiku muutumist ära seletav meteoroloog. Kas näeme sind jälle oma elutubades TV-ekraanil?

"Seda küll mtte. Alustasin selle ametiga 1958, kui televisioon Rootsis oli alles lapsekingades. See amet andis terve lisa tööpäeva juurde," nendib Leo Rannaleet. "Algasin TV-tööd kella kahest peale. Kell neli pärastlõunat olin juba stuudios, joonistades kaarte ümber õhtusteks saadeteks. Kogu protseduur võttis oma seitse ja pool tundi päevas tavalisele tööajale lisaks, kaasaarvatud ka mõned nädalalõpud kuus. Hea, et seda enam pole.

Ka pole sugugi lõbus, kui sind igalpool ära tuntakse. Mõnikord pahandas mõni naaber, et miks hea ennustus täide ei läinud! Ennustustega on aga praegu nii, et umbes 75 protsenti on aasta keskmine 5-päeva teperatuuri õige tabavus, vastav arv vihma suhtes on 68 protsenti. Nüüd on organiseerimisel uus rahvusvaheline keskus Londonis, kust kavatsetakse anda 6—10. päeva prognoosid.",

Intervjueeris:
KARIN SAARSEN

Lugeja kirjutab

VEND VAHINDRA

EPL. 10.7. numbris toodud artikli puhul Vend Vahindrast, alias Karl Tõnissonist, märgiksin, et vaatamata sagedastele kodumaalt eemalviibimistele oli teda näha ka enne Esimest maailmasõda Tallinnas ja Tartus Rüütli tänaval omapärases idamaises budausu munga riietuses. Tema allahüppamine vanal vene ajal Tallinna tuletõrje tornist oli mõeldud reklaamiks budismile. Ta oli palunud selleks kirjalikult luba Eestimaa viimaselt kubernerilt Korostovetsilt, kes ei olevat mitte suhtunud keelduvalt, vaid kirjutanud palvele enda pooldava resolutsiooni, kus allahüppamise lubamise tingimiseks olla lihtsalt see, et Vend Vahindra enne torni ülesse hüppaks!

V.K.

UUS VANAPAGAN

Üks lugejaid seadis küsimusse, mida Tammsaare õieti mõtleb oma "Põrgupõhja uue vanapaganaga", mis leebes pilkes kirjeldab tolleaegse ühiskonna mentaliteeti. Ta ainult kirjeldab, et moraliseeri. "Põrgupõhja uus vanapagan" on meile sama, ms hispaanlastele Cervantese "Don Quijote". Eriti reljeefselt on kirjeldatud kiriku- ja kohtutegelaste arutelusid, mis olid loomulikud tookordses ühiskonnas -- ka rafineeritud silmakirjalikkus on leebelt edasi antud. Ja see, et seltskond on läbinisti ebausklik.

Tammssare ei võitle mingi Kiusajaga. Ta on sellest üle. Ta on rahulik ja otse Taevase Isa mentaliteediga oma käsitluse mentaliteedis.

Kuna seltskond end ise ära tudis, siis libiseti vaikselt sellest minu arvates suurest Tammsaare meisterteosest vaikselt üle — sellest on üllatavalt vähe kirjutatud ja veel vähem analüüsitud.

JAKOB TÕNISSOO

Danielsonis, Connecticuti osariigis USAés suri 5. juulil Mari Talva, sünd. 24. oktoobril 1889 Toris Pörnumaal.

Saksamaal suri 24. juunil Artur Vessar, sünd. 15, juunil 1894 Eestis.

Newburghis New Yorgi osariigis suri 7. juulil Johannes Tamm, sünd. 5. jaanuaril 1894 Rakveres.

Tallinnas suri 25. juunil Paul Remmelgas.

Sydneyst külas viibivad endised stokholmlased Mare Vaikla ja Rein Vaske, laulatati peapiiskop KOnrad Veemi poolt peigmehe endise kodukoha Södertälje Tveta kirikus. Rein Vaske töötab Sydneys elektroonika alal.

Kolonel Unt 80-aastane

Kol-ltn. Jaan Unt Vabadussõjaaegne Kuperjanovi Partisanide Pataljoni (rügemendi) ülem, kes eluneb Kanada lääneranniku Vancouveri lähistel pühitseb 20. juulil 80 a. sünnipäeva.

Juubilar on kui mitte ainus, siis üks neist vähestest Vabadussõjaaegseist väeosa ülemaist, kes veel on elavate kirjas. Aastal 1941 Eesti VAbarilgi lõmastanud venelased teatavasti mõrvasid või küüditasid oma surmalaagritesse kõik meie Vabadussõja juhtivad mehed. Ainult üksikull õnnestus pääseda ja hiljem pagulusse siirduda.

Kogenud, taibuka ja kiirelt otsustava ohtivserina juhtis ta oma pataljoni suure edukusega sõjas, pärast J. Kuperjanovi surma. Oma mälestusis, mis avaldatud Fraternitas Tartuensise kolmes tähisteoses, jutustab juubilar paljuist Vabadussõja sündmusist tõsise objektiivsusega, elavalt ja lopsaka sõdurihuumori saatel.

Kol. Jaan Unt sündis 20. juulil 1894 Valgamaal Leebikus. Omandas algharidusse Tõrvas, siirdudes seejärel Tallinna Kaubanduskooli, mille lõpetas 1912. Esimese Maailmasõja ajal, 1915. mobiliseeriti vene sõjaväkke ja lähetati Peterburgi Sõjakooli.

Pärast Sõjakooli lõpetamist saadeti rindele, Poolasse, kus võitles kuni siirdumiseni Esimese Eesti Polgu formeerimisele Rakveres. Sellest esimesest EEsti väeosast lähetati J.U. Tartu Tagavarapataljoni, kus teenis saksa okupatsiooninini.

Sügisel 1918 rajas ta koos ltn. J. Kuperjanoviga Tartu Kaitseliidu. Kuperjanovi Partisanide Pataljoni moodustamisel oli seal roodüülemaks ja pärast J. Kuperjanovi langemist pataljoniülemaks, juhtides mainitud väeosa Vabadussõja lõpuni. Sõja lõppedes siirdus kol. J. Unt eraellu.

Kuid 1924 kutsuti ta jälle teenistusse — Kaitseliidu Tartumaa Maleva pealikuks. Viimasele ametikohale jäi ta 1931. aastani. Samaaegselt malevapealiku kohustega täitis ta 1926 ja 1927 ühtlasi Tartumaa politseiülema ülesandeid. Hiljem tegutses politseiteenistuses Narvas ja Haapsalus.

Loobudes riigiteenistusest astus ta Tartu Ülikooli majandusteaduskonda, mille lõpetas 1939. Pärast seda töötas raamatupidajana Tallinnas. Teise Maailmasõja ajal oli ta algul politseiteenistuses Tallinnas ja 1944 suvel Tartumaa Omakaitses rügemendiülemaks, juhtides sama rügementi TArtu ruumis peetud lahinguis. Lahkus pagulasena kodumaalt Saksamaale 1944, sealt Inglismaale 1947, kust siirdus 1948 Kanadasse ja asutas seal omale linnukasvanduse.

Kol. Jaan Unti sõjameheteeneid on vääristatud kahe Vabadusristiga — 1. liik 2. järk ja 3. liik 3. järk.

Armas kolonel ja auvilistane! Juubelipäeva puhul õnnitlevad Sind üle kauguste Su endised relvavennad ja Korp. Fraternitas Tartuensise veljeskond, kuhu Sa kuulud, soovides Sulle ja Su vaprale elukaaslasele häädt tervist ja veel palju rahulikke ja muretuid eluaastaid.

Ph. S.

Pääsesid läände

Kodumaa okupatsioonivõimude loal külastas Rootsis isa Tõnu Tüksammel ja sugulasi Tiina Kurnim, Malle Eimann, Pilvi Anne Kivisild ja Rein Seliste. Isa matusel oli Ivika Koivil.

Lääne-Saksamaal külastas sugulast Heljo Hein ja Soomes sugulast Viive Soll.

L. Lumiste in memoriam

Leho Lumiste, kelle mõõdunud aastal "Kultuuri" kirjastusel ilmunud raamatule 'Alamuse andres, biograafiline jutustus kirjanik Oskar Luiste" määrati Ennu-nimeline auhind, (mida haldab Eesti Kultuurfond New Yorgis), suri 29. juunil Kemptenis Lääne Saksamaal jäämesoole vähki 57.a. vanuses.

L.L. on teinud rohkesti kaastööd koguteostele, ajakirjadele ja eesti ajalehtedele. Tihti võisime ka Eesti Päevalehest lugeda tema nimimärgiga artikleid.

3. okt. 73 kurjutav ta mulle: "isiklikult pühendasin palju vaeva "Eesti ajakirjanduse ajaloo" koostamisele. Nüüd on käsikiri valmis. ORTO oli nõus kirjastama, kuid sellele tõmbas järsku kriipsu peale Andres Lauri surm. Nüüd on käsikiri "Kultuuri" käes.

L.L. sündis Elvas 12. sept. 1916, õppis Tartu Ülikooli usu- ja filosoofiateaduskonnas (etnograafia, eesti keel, eesti kirjandus) ning Müncheni ülikoolis (praktiline ajakirjandus ja ajakirjanduslik psühholoogia). Viimases osas saavutas doktori kraadi. Akadeemiliselt oli EÜS-i ÜHENDUSE liige.

L.L. oli väsimatu eesti raamatu ja kirjanduse propageerija. Tema on jätnud meile raskesti asendatava tühja koha.

Bernhard Mäelo

New Yorgis suri 1. juulil Ilo Hõlpus, sünd. 12. septembril 1912.

Vancouveris Suri 21. juunil Helene Elisabeth Ivanov, sünd. 4. veebruaril 1894 Tallinnas.

E. NABERI VESTE:

Moodne Kalevipoeg

Põhja piiril asus talu, mida pidas kolm venda. Kuna riiklikud juurdemaksud puudusid ja maailmaturu hinnad olid madalad, siis lõid mehed taluttööle käega ja siirdusid võõrsile. Üks vend virutas Venesse ja temast sai kallis suguvend punakindral. Teine läks eesti leegioni ja temast sai sõjainvalliid. Kolmas sõitis Saksamaale ja temast sai diipii. KUna see seisus teda ei rahuldanud, siis ta emigreerus Ameerikasse, kus asus esialgu tegutsema "superina". Kogutud kaabitsaga asus ta hiljem tile Lakewoodi, kus hakkas "karpenterika".

Selle venna nimi oli Kalev ja ta sai pegai lugupeetuks ümbruskonnas ning valiti nõnda ka seltsi esimeheks. Varsti ta abielius naabruses asuva Saime nimelise kanafarmi omaniku, lesknaise Tedre tiitre. Lindaga ja neil oli kolm poega. Noorim poegadest sündis just pärast seda kui vana Kalev oli jäänud langeva tala alla ning hinge heitnud. Matused korraldati vägevad ja õpetaja nuttis kalmule suure loigu.

See poegadest noorim oli aga kehalt kõige kangem ja juba neljaaastaselt ajas ta auto vastu puud puruks. Seltsimajas nähti teda viina võtvat ja käpuli sinnatänna ronivat.

Kui poisid kasvasid suuremaks, läksid nad tüdrukute jahile. Tagasi tulles leidsid nad, et ema oli vahepeal abiellunud soomlase Tuslarineniga ja kogu mõõbliga kadunud. Vaid hunnik ehituskive ja vana soome puss olid õue vedelema jäänud. Poisid otsustasid minna ema otsima. Üks neist sattus Long Islandile Kiusuküllа, kust leidis eest vaid lastekodu, ja lapsed ei teadnud talle midagi tarka rääkida. Teine vend läks New Yorki ja sattus EEsti Majja, kus sealsed tegelased ei teadnud niigipalju.

Kolmas, kõige noorem vend, keda hüüti isa järgi Kalevipojaks, läks aga Lakewoodi spordipäevadele, kus kohtas kedagi Saare nimelist piigat. Sellega siirdus Kalevipoeg ööd veetma Lakewoodi hotelli, kus siis armustüle haudumisel niietest ehk niksatie, labaluust ehk naksatie, puusaluuda pigistati.

Kui kõik kolm venda hiljem taas kohtusid, sattusid nad tülitsema isa päranduse tile ja hakkasid üksteist kividega loopima. Noorem vend virutas need kõige suuremad kivid ja jäi võidumeheks. Ta valiti nüüd ka uueks seltsi esimeheks ja astus näiteringi. Teised vennad lahkusid pahameeles, hakkasid valmistama eelpingestatud talasid ja läksid pankrotti.

Kalevipoeg jatkas ehitusfirma pidamist ja käis isiklikult laudu kokku otmas. Kord veidi tulkuvas olekus edasi astudes sulpsatas ta sillalt Lakewoodi järve, nii et püksid said märjaks kogu seesolevaga. See viimane asjaolu vihastas teda niivõrd, et siimi ette lõid mustad kuradid. Ta äigas neid rusikaga, kuni järve ääres laagris oleva "Silli" salga hundu õpetas, et viruta aga lauaga. selviisil peksis Kalevipoeg vastu silla käsipuud puruks kogu lauakoorma.

Kui Kalevipoeg pärast hakkas poissi hüüdma, vastas see, et on juba magamiskotis riieteta ega saa välja tulla.

Kord hiljem, koos meeskoori maailmareisiga, käis Kalevipoeg Soomes isa vana mahajäetud pussi asemel uut ostmas. Liikude tegemisel tekkis tüli ja Kalevipoeg suskas tiht soomevelle pussiga. Ta põgenes tile lahe lõunasse ja sattus Peipsi äärde, kus läks teetolmust vabanemiseks järve suplema. Vahepeal aga konfiskeerisid järve kallast valitsevad sortsid tema jalavarjud ideoloogilistel põhjustel, kuna need olid valmistatud Taivanis.

Suurema reisi tegi Kalevipoeg lennukil Karibi mere piirkonda, kus käis ka Neitside saarel. Seal kohtas ta eesti tohtrit ja maamõõtjat, aga mitte neitsisid. Koju tagasi jõudes pakuti talle suurt Saareste mõistelist sõnaraamatut, kuid ta juhatas pakkujad soome-ja-saarde.

Mõnda aega elas nüüd Kalevipoeg lustilist elu oma sõprade Sulevipoja, Olevipoja ja Alevipojaga, kusjuures kangemaid jooke rüübati suurest pajast, mille Kalevipoeg võis tühendada ühe söömuga, nii et teistele ei jäänud enam tilkagi. Kuid pikapeale sõbrad tüdinesid sellest, abiellusid muulastega ega tulnud enam EEsti Maja baari. See lõikas ka Kalevipoja lustil lausa jalad alt.

Ühel vabaduse demonstratsioonil UNO ohoonen ees raksas ta rusikaga vastu raudväravat ja jäi sinna pulkade vahele kinni. Ta arreteeriti rahvusvahelise rahu ohustamise pärast, kuid ta lubas, et kui aeg täis saab, ta tuleb ja alles näitab kogu selle kupatusele, kuidas piirud kahel otsal põlema pannakse! (MEIEELU)

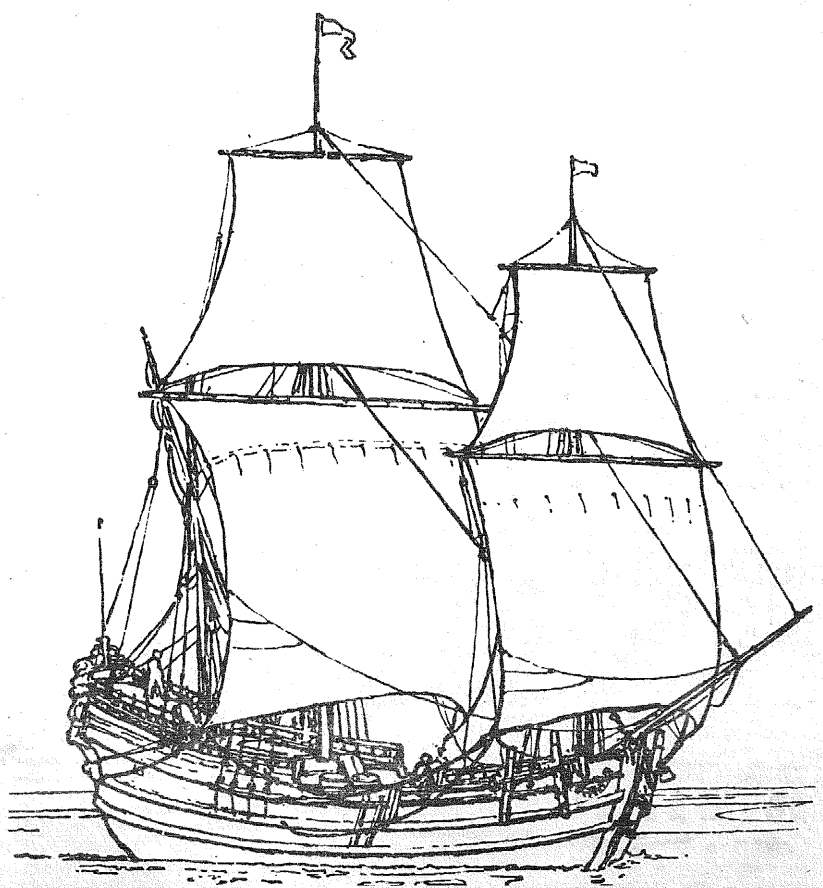

Rekonstruktsioon Dalarö juures põhja läinud hollandlasest "De Vredest" — sellised olid kaubalaevad 17/18/nda sajandi vahetusel. Allveearheoloogid ja arhiiviuurijad töötavad koos hukkunud laevade identifitseerimisel.

Uus 'Vasa' Dalarö Jutholmeni juures

Sjöhistoriska Museeti üleandel on soome uurijal fil. lic. Christian Ahlströmil Helsingis õnnestunud identifitseerida 1963 Dalarö juures Jutholmeni vetes leitud 18-nda sajandi laevavrakki, mille avastasid sporduiukrid. Laev on merepõhjas suhteliselt hästi säilunud.

Nagu selgub, on tegemist hollandi leva "De Vredega", milline teel Stockholmist Hollandisse 200 tonni rauaga hukkus Dalarö lootsijaama läheduses Jutholmeni juures. Meremuuseum on teostanud veeluseid uurimusi ja vrakist on leitud hulk leide. Raualast on aga kadunud — see on ilmselt päästetud varsti pärast põhjaminekut.

Ja andmete põhjal Kommerskollegiumi arhiividest selgus, et just "De Vrede" omanik, hollandlane Johan Lohe on kasutanud tuukreid Dalarö juures. Dokumentidest selgus, et laev on hukkunud detsembris aastal 1700.

Heldur Jõgi kihlus Helsingis Anneli Palmega.

Vilja Nõmmik ja Ulf Dahlberg kihlusid Las Vegases USA-s.

Jaan Kärsna ja Elisabeth Pålson kihlusid Roslagenis. Peigmees on Göteborgist, pruut Karlskronast.

Ilmar Saarsen, fotomees ja hellilindistaja Södertäljes, tähistas oma 50-aastast sünnipäeva.

Maie (sünd. Martinson) ja Valdek Jürisoole sündis Stockholmis tütar.

• Leinateated

Tartus suri 29. juunil Elisabet Rooma, n-na Mällo, sünd. 21. märtsil 1892 Võnnus.

Torontos suri 26. juunil Meeta Holberg, n-na Tänava sünd. 27. novembril 1911 Hiiumaal.

Vancouveris, Kanadas, suri Dennis Liva, sünd. a. 1954.

Torontos suri 23.juunil Leonhard Johannes Konga, sünd. 12.juunil 1911.

†

Armast vilistlast

Gert Helbemäe'd

mälestavad kurbuses

TALLINNA PRANTSUSE LÜTSEUMI VILISTLASED JA END. ÕPILASED

†

Gert Helbemäe'd

mälestab

JUHAN KOKLA ABIKAASA

†

Meie Londoni-korrespondenti Kirjanik

Gert Helbemäe'd

Sünd. 10/11 1913 Tallinnas

Surn. 15/7 1974 Londonis

mälestab leinas

EESTI PÄEVALEHT

†

Kallist kolleegi

Gert Helbemäe'd

mälestab

VÄLISMAINE EESTI KIRJANIKE LIIT

Olukord...

Algus lk 1

vaid näiliselt soovivad asuda Iisraeli, kuid saades Iisraeli viisa, siirduvad teistesse maadesse!

Solzhenitsön tunnistas W. Cronkitele, et 4 kuuga, mis ta elanud läänes, ei ole ta veel suutnud kõigega tutvuda. Kuid põhiliselt polevat tema seisukohad muutunud. Veel teatas ta, et ta kirjutab praegu uut raamatut, mille pealkirjaks "Seltsmetelstkümnes märts".

Ta märkis ka, et raske on temal ja ta perel harjuda väljasaadetute olukorraga, milleks nad polnud ettevalmistatud. Lisas aga ka, et nad usuvad tagasipöördumisesse Venesse. Aga kuidas, seda ei ole võimalik ennustada. See võivat sündida näiteks siis, kui Venes võib vabalt levitada raamatut "GULAG Arhipelaag".

OOTAS SURMANUHTLUST

Kui temalt küsiti, kas ta Venes kartis enda pärast, vastas ta, et "GULAG Arhipelaagi" ilmumine välismaal tähendanud, et ta arreteeritakse, süüdistatakse äraandmises ja lasteakse maha.

Teades seda, otsustas ta siiski raamatu avaldamise kasuks. Ta tunnistas ka, et ta on palju võlgu kampaaniale lääne ajakirjanduses, mis tõusis tema arreteerimisega. Veel 3 tundi enne tema läände küüditamist on KGB mehed ütelnud, et ta hukatakse mahalaskmisega. Ta näitas TV-s väikest leivatükki, viimast portsjoni Moskva vanglas, mille ta oli kaasa toonud vabasse maailma.

Tõsiseid ettetheiteid tegi Solzhenitsön lääne ajakirjanikele, kes ei andnud temale rahu, nõudes talt intervjuusid ja tülitades teda ööd-päevad. Ta jutustas, kuidas maja, kus ta peatus, oli ajakirjanikest piiratud. Rõdule astudes suunati kohe temale projektorid, maja ümber tallati puruks lilled jne. Ajakirjanikel puudus endakontroll.

Solzhenitsön ütles, et teistimõtelejate jälitamine N. Venes ei ole mitte N. Vene siseasi. See puudutab kõiki ja on ohuks kogu maailmale! Ja seejuures vihjatakse veel "pinge vähendamisele". Viimaste teadete järele, ütles Solzhenitsön, on olukord N. Venes veel enam halvenenud.

Ta märkis intervjuus, et kui Hrushtshov omal ajal poleks lubanud avaldada trükis "Ivan Denisovitshi üks päev", poleks tema, Solzhenitsöni, hääl kunagi läänes saanud kuuldavaks, ja ka "Arhipelaag" poleks kunagi ilmunud.

Tema kavas olnud avaldada "GULAG Arhipelaag" 1975. aastal. Kuna käsikiri aga sattus KGB kätte, andis S. samal päeval korralduse raamatu trükkimiseks. Solzhenitsön tegi teatavaks ka mõned üksikasjad, kuidas see juhtus. Nimelt omas käsikirja (valmis 1968) ümberkirjutaja daam, Voronnänskaja ühe koopia käsikirjast. Ta polnud seda hävitanud S. nõudmisel, vaid säilitas alaja. KGB arreteeris Voronnänskaja ja pressis välja, kus käsikiri on. Vabanenud KGB küüsist, lõpetas Voronnänskaja elu endatapuga.

ENDINE ABIKAASA KGB KÄSILANE

Et käsikiri sattus KGB kätte, selles süüdistab S. oma endist abikaasat Reshetovskajat, kes seda tegi kättemaksuks. Peale tema teadnud käsikirjast vaid 2-3 isikut. Arvatavasti nimetas Reshetovskaja, kes oli kontaktis KGB-ga Voronnänskaja nime.

Reshetovskaja oli KGB ülesandel juba varem tulnud S. juurde pakkumisega, et ta 20 a. jooksul ei avaldaks "GULAG Arhipelaagi". Et selle eest avaldatakse trükis "Vähjahaigla" (Cancer Ward). S. keeldus kategooriliselt nõustumast.

KGB kätte sattunud "GULAG Arhipelaag" mõjus neile kohutavalt. Kuid nad jäid hiljaks. Kui nad otsustasid arveteõiendamise kirjanikuga, oli asi juba läänes teatavaks saanud ja KGB ei julgenud enam alustada arveteõiendamisega.

OLUKORD VENES HALVENEB

Korduvalt käsitas S. interjuus "pinge vähendamise" küsimust. Ta märkis, et temale Venest saabunud andmeil on viimasel ajal olukord muutumas ja väljasõidu lubasid on väga raske saada.

Tema sõpradesse Venes suhtutakse kui kuritegliaisse. Ta märkis nimesid, nagu akadeemik Shafarevitsh, Lidia Tshukovskaja, Gorlov jne. Arreteeritute perekonnad kuuluvad tagakiusamisele. Solzhenitsön teatas, et ta on loonud fondi, millesse laekuvad kõik "GULAG Arhipelaagi" tulud ja need jaotatakse arreteeritute perekondadele, mida seadus ei keela, mis aga on küll väga ohtlik.

W. Cronkite küsis ka Solzhenitsönilt, kuidas ta suhtub president Nixoni Moskva reisisse. Solzhenitsön vastas, et Nixoni hiljutine seisukoht, et olukord maailmas pole kunagi polnud nii soodus alaliseks rahuks kui praegu, on temale täielikult arusaamatu.

Vietnamis ja Lähis-Idas sõlmitud rahud on vaid vaherahud. N. Liidu ja Varssavi pakti maade üleolek pole kunagi nii suur olnud kui praegu. N. Vene saab läänest hiigelliku tehnilise abi. Ta on ees nukleaarse relvastusega. USA president pole kunagi olnud nii nõrgas positsioonis kui praegu. Tal pole jõudu võistluseks N. Liiduga. Kõik eelmised kokkulepped N. Liiduga rikuti viimase poolt, ka nukleaarse relvastuse kokkulepe!

Solzhenitsön peab USA-d idealistlikuks maaks, milline ei soovi midagi endale, on heide, aga mitte mõistetav — saades sageli kritika osaliseks. Kõike seda tehakse N. Venes komando järele. Käsu saades valavad lehed USA üle poriga ja käsu kohaselt ka kiidavad. N. Vene aga armastab USA-d, vastamata ajalehtede valede kompaaniale!

USA-sse sõidu kohta märkis Solzhenitsön, et ta on eestkätt seotud tööga, uue teose kirjutamiega, mispärast tal ei saa sellele küsimusele kindlamalt vastata.

Ristsõna 19

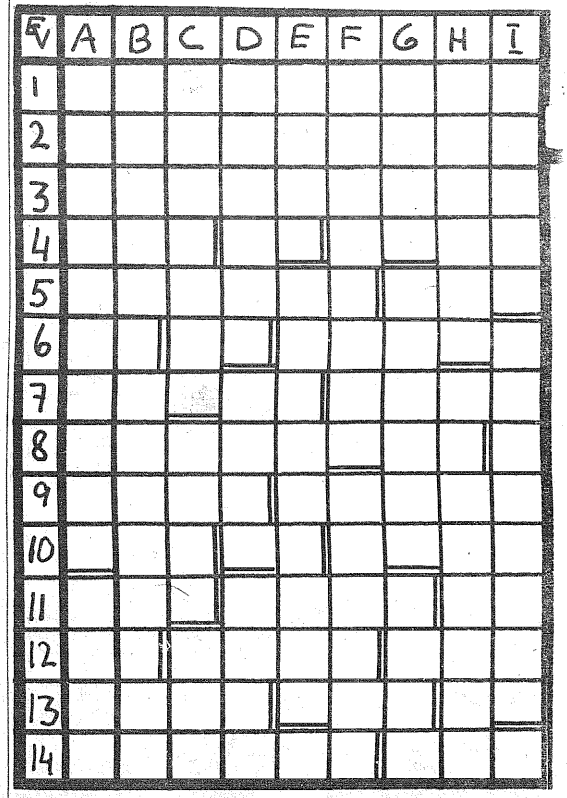

Paremale: 1-A kõrgustik Põhja-Eestis 2-A halva tulemusega põllumajandus 3-A seal seisab Pikk-Hermann 4-A assistents 4-D tänav 4-F inglispärane naise nimi (ij) 5-A endisaegne prants. tants 5-G peen karv 6-A osmium 6-C kiirus merel (rootsik. lüh.) 6-E haaras 7-A linn Jaapanis Sapporo lähedal 7-F reguleeritava keelega nurgamõõterlist 8-A geomeetriline kuju 9-A pirin 9-E joogivahend 10-A toiming 10-D pealinna suurim ajaleht 10-F pärast niitmist kasvanud hein 11-A elukutse 11-D tugev nöör 11-H prants. artikkel 12-A naatrium 12-C hoop 12-G väga tähtis isik (ingl. lüh.) 13-A rõõmu väljend 13-E kreeka täht 13-A jõgi Lätis 14-A paigutus 14-G mootorsõiduki firmamärk.

Alla: A-1 Lõuna-Ameerika lõunaosa B-1 jooginõu valgest pooläbipaistvast kipsi-teisendist C-1 teatud alkohoolne jook D-1 ingl. teadlane, aatomiteooria arendaja (1766-1844) E-1 pirin F-1 pikaks tõmbama G-1 tuldpuskav mägi Euroopas H-1 riik Ida-Aafrikas I-1 kirjanduskriitilise sisuga kirjutus E-5 rõhknõõp G-5 õunad (murdes) I-6 küla Viljandimaal D-7 keha osa H-7 seal elavad itaallased C-8 emane koer F-9 hiilgas A-11 Jeesuse vanaema D-11 jahusupp G-11 siga (rootsi keeles) C-12 kolle E-14 uraan.

Lahendus 18:

Paremale: 1-A läinud 1-G ahv 2-A äädikas 2-H ul 3-A ärev 3-E uluss 4-A Nemesis 4-H Se 5-A Etna 5-E pater 6-A Suulu 6-F Laid 7-A asi 7-D atem 7-H na 8-A kraan 8-F palm 9-A Sammi 9-F era 9-I A 10-A Apis 10-E klubi 11-A Münchenis 12-A are 12-D la 12-F koda 13-A aer 13-D alamat 14-A leebe 14-F kasu.

Alla: A-1 Lääne-Saksamaal B-1 ääretus C-1 idem D-1 Nivea E-1 Uku F-1 Dali G-1 asustama H-1 Hussein I-1 viserdama E-4 Sputnik C-5 nuiamine F-5 ale D-6 laam B-8 ra F-8 Pelé H-8 labidas G-9 runo B-10 püree D-10 sc I-10 istatu E-11 hale D-12 lab. F-12 KAK C-13 re G-13 ma.

Kolonelid. . .

Algus lk 1

Rakfeldti kapteniks — vanust pole märgitud.

Kõik ülendused on tehtud "teenete eest" Eesti vabastamisvõitluses ja Kaitseliidu organiseerimises.

Need Peaministri Presidendi ülesannetes käskkirjad tulevad rabava uudisena neile sõjameestele kes tunnevad ja austavad Eesti Vabariigis maksnud seadusi ja määrusi ohvitseride ülendamise kohta auastmetes. Teie nähtavasti pole kuulnud, et Eesti Vabariigis need seadused rahuajal ei näinud ette auastmes ülendamisi "teenete eest".

Maksev oli eelmises auastmes teenitud aeg, ametkoht ja ülemuste hinne. Viimane tugines iga-aastasele atestatsioonile milles olid täpselt ettenähtud ohvitseri isiklikud omadused ja suhtumine teenistuskohustesse.

Vanemastes auastmetes ja eriametkohtadel teenivatele ohvitseridele kinnitas atestatsiooni Sõjavägede ülemjuhtaja.

Eesti Vabariigis olid täpsustatud järjekorras kõik ohvitseri auastmed ja ainult nende järele toimus ohvitseride ülendamine.

Teile need seadused ei loe. Teie teete omal tahtel auastmetega kukerpalli ja ülendate kapteni koloneliks ja jalaväe kapteni kolonelleitnandiks.

Eesti Vabariigis oli kapteni ja koloneli auastme vahel major ja kolonelleitnant.

Teie pühite need oma poegpsaga seaduseraamatust mõnema.

Ei ole kohtumõistmine ega kriitika kui ma Teid üles kutsun:

a. Kinnipidama Eesti Vabariigis maksvusel olnud seadustest mis määravad ohvitseride ülendamise auastmetes.

Lubatagu küsida kus asuvad Vabatahtliku Kaitseliidu Peastaap ja malevad?

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

Televisiooni programm

TV Lördag

16.00—ca 16.30 Tennis: Davis Cup. Sverige — Italien. Direktsändning från dagens dubbelmatch. Bengt Grive och Birger Folke.
18.05 Till häst: Uteridning och uppvisning i Lätt B:2. Färg.
18.30 Helgmålsringning. Färg. Från Millesviks kyrka i Värmland.
18.35 Just det. Färg. En annorlunda pekbok.
18.40 Herr Barbalander funderar . . . Färg.
19.00 Aktuellt i veckan. Färg. Textat.
19.25 TV-nytt, väder.
19.30 Var med och bjud. Färg. Fynd ur svenska folkets gömmor presenteras.
19.40 Mera från 30-talets mitt. Gardar Sahlberg låter SF-journalen berätta om större och mindre händelser våren, sommaren och hösten 36.
20.00 Djur och växter i Norden. Färg. "Gräshoppornas sång" är rubriken på det här programmet i Claus Berings danska naturserie. Svensk berättare: Nils Linnman.
20.20 Cirkusette. Färg. Gäster: Moniqa Sunnerberg, den engelske bluessångaren John Martyn, Norma Ahlquist, det argentinska danspartet Rita y Osvaldo, den kinesiske kontortionisten Pifar Shang m fl. Värd och 1:e gycklare Bert-Åke Varg.
21.00 Aktuellt, väder.
21.30 TV-nytt.
21.35—22.45 Sommarrysaren: Med djävulen i katedern. Färg. Kalla kårar med: Pamela Franklin, Roy Thinnes, Kate Jackson och Jo van Fleet. Regi: David Lowell Rich.

TELEVISION 2

18.55 TV-nytt, väder.
19.00 Musikresan: Visor vid Vallen — Luleås sommarkoloni för barn. Färg.
19.30 Rapport med väder.
19.00 Kungsgatan — svensk långfilm från 1943. Regi: Gösta Cederlund. Medverk: Barbro Kollberg, Sture Lagerwall, Erik Forslund, Linnea Hillberg.
21.35 Sommarleken. Färg. Pekka Langer och Carl-Uno Sjöblom frågar på lek och blommigt allvar. Kapellmästare: Göte Wilhelmsson.
22.20—22.25 TV-nytt, väder.

TV Söndag

Suomenkieliset ohjelmat:
Finskspråkiga program.
17.55 Yhteiskunta aalloilla.
Ett samhälle på havet. Om en bilfärja som går mellan Finland och Sverige.
18.25 Häjyt, rennot ja rumat. 2. osa.
Vilda västern i Österbotten. Del 2.
18.55 Gustavsson, fabrikör — film om och med företagare och företag i småindustrins Gnosjö. Färg.
19.25 TV-nytt, väder.
19.30 Sjömannen och gården. Färg. Stiftsadjunkt Kjell Lundquist berättar om Sjömanskyrkan i Malmö och leder andaktstund.
19.55 Unga musiker. Färg. Violoncellisten Elemér Lavotha spelar Sonat för violoncell och piano nr 1, d-moll, av Debussy. Vid flygeln: Kerstin Åberg.
20.05 Rättvisa skipas. Del 5: Oskyldigt dömd. Färg.
I rollerna: Margaret Lockwood, Philip Stone, Michael Coles, Hilda Fenemore, Leon Vitali, Percy Herbert, Peter Blythe.
21.00 Aktuellt, väder.
21.30 TV-nytt.
21.35 Sportspegeln.
22.05—22.40 Sommarberättelsen: Bansen i Santa Monica. Färg. Per Olov Enquist läser andra avsnittet av en nyskriven berättelse.

TELEVISION 2

13.00—ca 17.00 Tennis: Davis Cup. Sverige—Italien — avslutande singelmatcher i Båstad. Bengt Grive och Birger Folke.
18.55 TV-nytt, väder.
19.00 Asterix och Cleopatra — teknad fransk långfilm. Färg. 2. Palatset i öknen.
19.30 Rapport med väder och sport.
20.10 Henry Kissinger — porträtt av den amerikanske utrikesministern. Färg.
21.00 Musikresan. Färg. En resa som görs av Barn- och Musikredaktionerna tillsammans och som startar i Luleå. Under några veckor går resan vidare till musikaliska människor, grupper och orkestrar med hemvist längs Norrlandskusten.
Programledare: Birgitta Askegård och Staffan Olzon.
21.35 Söndagsdeckaren: Kommissarie Keller. "Kärleksliv, kärleksdöd?"
I rollerna: Erik Ode Günther Schramm, Reinhard Glemnitz, Fritz Wepper, Erich Schellow, Gisela Uhlen, Gustl Halenke, Peter Chatel, Irina Wanka, Gitty Djamal m fl.
22.35—22.40 TV-nytt, väder.

TV Måndag

18.55 Meddelanden.
19.00 Tratten med musikaliska svängningar. Färg.
19.25 TV-nytt, väder.
19.30 Filmare med tiden? Färg. Samtal kring tre elevfilmer från Dramatiska institutet. Deltagare bl a Pierre Fränckel, Janos Hersko och Herbert Söderström.
20.25 Fåglar i flykt. Färg. Tärnor, vadare, havssulor — de flyger alla på sitt sätt. De engelska filmarna David och Katie Cury berättar.
20.35 Jazz i glasrike. Färg. Charles Mingus på jazzfestival i Emmaboda.
21.00 Aktuellt och väder.
21.30 TV-nytt.
21.35—22.40 Liv för liv. Färg. Hos den albanska minoriteten i Montenegros bergstrakter förekommer fortfarande blodshämnd släkterna emellan. Ett jugoslaviskt filmteam gav sig av för att rekonstruera den urgamla sedvänjan men hamnade mitt uppe i ett nytt fall som följdes upp i den här filmen.

TELEVISION 2

18.30 Beppes godnattstund. Färg. Kärlek och Noaks ark.
19.00—19.05 TV-nytt och väder.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Vad hände sen? Färg. Massakern i Milano. I sex år har de italienska fascisterna utfört ett terrordåd i veckan. Det ohyggligaste hittills var bombdådet i en Milanobank 1969, en massaker som kostade 16 människor livet och som anarkisten Valpreda gavs skulden för. Fallet Valpreda har blivit efterkrigstidens mest uppmärksammade rättsskandal i Italien. Reportage med aktuell uppföljning av Birgitta Bergmark och Staffan Lamm.
21.00 De kommer! Amerikansk science fictionfilm från 1954. I ett ökenområde, där jättemyror utvecklats efter en atombombsexplosion 1949 har några människor försvunnit och dödats, vilket gör att polis och vetenskaplig expertis inkopplas för att förgöra myrorna.
I rollerna: James Whitmore, Edmund Gwenn, Joan Weldon, James Arness.
22.25—22.30 TV-nytt och väder.

TV Tisdag

18.50 Meddelanden.
18.55 Family Four show. Färg. Värd: gruppens kapellmästare och musikaliske ledare Berndt Öst.
19.25 TV-nytt och väder.
19.30 Hallå, doktorn — engelsk komediserie med Robin Nedwell, George Layton, Geoffrey Davies, Richard O'Sullivan och Ernest Clark i rollerna. Återkomsten.
20.00 Var med och bjud. Färg. Fynd ur svenska folkets gömmor presenteras.
20.10 Mitt Kina — serie av Felix Greene. Färg. 4. Folkarmén.
20.35 Musikprofilen. Färg. "Hon sjunger med hela kroppen" — porträtt av Monica Törnell.
21.00 Aktuellt och väder.
21.30 TV-nytt.
21.35—22.25 Paul Temple. Färg. 3. Har någon sett Kelly?
I rollerna: Francis Matthews och Ros Drinkwater.

TELEVISION 2

18.30 Beppes godnattstund. Färg. Busans snällhet och traktortävlingen.
19.00—19.05 TV-nytt och väder.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Lantliv. Färg. 2. Flickan med vattenkrassen. I rollerna: Susan Fleetwood och Gareth Thomas.
20.55 Anslagstavlan. Färg.
21.00 Arabhingsten — naturlyrisk berättelse från Cornwalls hedar. Färg.
21.50 TV-nytt och väder.
21.55—22.55 Julikväll. Färg. Programledare: Birgitta Sandstedt.

TV Onsdag

18.55 Meddelanden.
19.00 Dusty. Färg.
I rollerna: Bob Denver och Forrest Tucker.
19.25 TV-nytt och väder.
19.30 Cousteaus undervattensvärld. Färg. 3. Nautilus — ett levande fossil.
20.20 Unga musiker. Färg. En strykkvartett från Musikhögskolan i Stockholm spelar sats 2 ur Prokofjevs Strykkvartett nr 2, F-dur.
20.30 Följ med ut — på segelflyg. Färg. Bengt Feldreich hälsar på hos Östra Sörmlands flygklubb en vanlig sommardag.
21.00 Aktuellt och väder.
21.30 TV-nytt.
21.35—23.15 Trolibunden — amerikansk filmthriller från 1945. Regi: Alfred Hitchcock.
I rollerna: Ingrid Bergman, Gregory Peck, Leo G. Carroll.

TELEVISION 2

18.30 Beppes godnattstund. Färg. Paradiset i musiken.
19.00—19.05 TV-nytt och väder.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Landshövdingen — pjäs av Birger Norman. Färg. Regi: Christian Lund.
Medverk: Georg Fant, Barbro Oborg, Ulla Sjöblom, Håkan Westergren, Folke Asplund, Bo Montelius.
20.55 Blåklinten. Färg. Östergötlands landskapsblomma.
21.00 Engmans gäster — pratprogram med Gary Engman som programledare.
21.30 Julikväll. Färg. Programledare: Birgitta Sandstedt.
22.15—22.20 TV-nytt och väder.

TV Torsdag

18.25 Meddelanden.
18.30 Auktion på Skansen med Karl-Erik Eriksson. Färg.
19.25 TV-nytt och väder.
19.30 Folkets ombud. Riksdagsman John Lundberg (s) "med folket mot herrarna".
20.05 Den hemlighetsfulla ön. Färg. 6. Mysteriets lösning.
I rollerna: Omar Sharif, Ambroise Bia, Jess Hahn, Philippe Nicaud, Gérard Tichy, Gabriel Tinti, Rafael Bardem.
21.00 Aktuellt och väder.
21.30 TV-nytt.
21.35—22.05 Kirurgernas århundrade — västtysk serie. Färg. 4. Ett nytt ansikte. Programmet presenteras av Claes Wirsén. Gäst: plastikkirurgen Karl-Johan Grenabo, överläkare på St Görans sjukhus i Stockholm.

TELEVISION 2

18.30 Beppes godnattstund. Färg. Alltid har en sång.
19.00—19.05 TV-nytt och väder.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Tråna med tvåan. Färg. Aktiv semester på Gärdet i Stockholm med Bengt Bedrup och Sveriges Jazzband.
20.30 Krutgubbar — engelsk komediserie med Arthur Lowe, John Le Mesurier och Clive Dunn. Färg.
21.00 I naturen med Nils Dahlbeck. Färg.
21.30 Julikväll. Färg. Programledare: Birgitta Sandstedt.
22.10 TV-nytt och väder.
22.15—22.45 Sportnytt.

TV Fredag

18.55 Meddelanden.
19.00 Vill du lära dig segla? Färg. 12: Läns med spinnakerbom och hur du revar under gång med tvåmansjolle.
19.30 Sir Francelot. Färg.
19.25 TV-nytt och väder.
19.30 Den onödiga samtiden. Färg. Diskussion mellan Lars Gustafsson och Olof Lagercrantz.
20.00 Ögonling för öronen med en joddlardialog i Tensta, Stockholms Mässingssextett, en flaskvals samt en hel del vatten. Färg.
20.20 Jättar i vår trädgård. Färg. Engelskt reportage om modern växtförädling.
21.00 Aktuellt och väder.
21.30 TV-nytt.
21.35—23.50 Den goda jorden — amerikansk spelfilm från 1937. Regi: Sidney Franklin.
I rollerna: Paul Muni, Luise Rainer, Walter Connolly, Tilly Losch.

TELEVISION 2

18.30 Beppes godnattstund. Färg. Paradiset.
19.00—19.05 TV-nytt och väder.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Julikväll. Färg. Programledare: Birgitta Sandstedt.
21.00 Änglavärld — program av Leif Furhammar om bokmärkenas rosiga verklighet. Färg.
21.35 Spotlight: Popgala på Scandinavium. Färg. Medverk: Albert Hammond, Hawkwind, amerikanska indiangruppen Redbone, engelska Wild Angels, danska gruppen Gasoline, internationellt erkända finska Tasavallan Presidentti samt från Sverige Pugh Rogefelt med Rainrock samt Midsommar.
22.35—22.40 TV-nytt och väder.

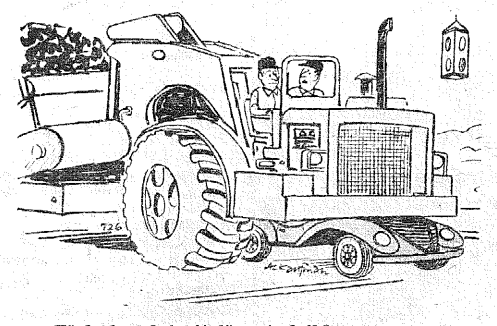

— Hörde du också nåt dämpat skrik?

— Om du väntar ett par sekunder ska jag bara städa mitt rum . . .

— Vart tog zigenaren med violinen vägen . . . ?